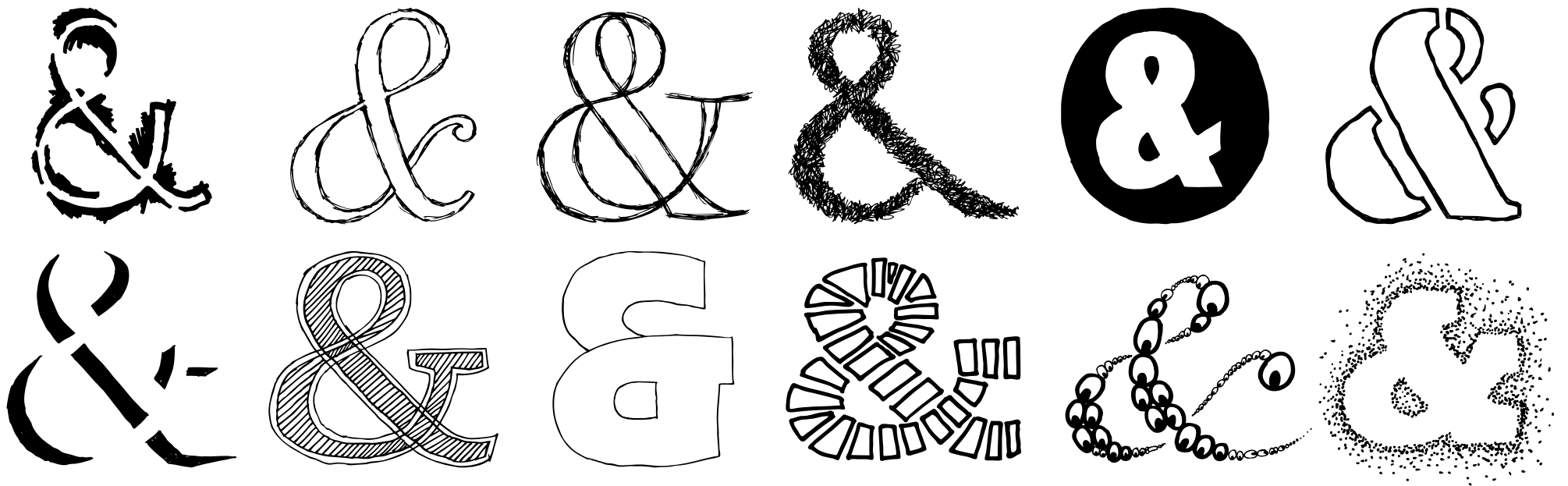

Kunsten '92

Jaarverslag 2007 - 2008

Afrika Museum
AKI Academie Beeldende Kunst
en Vormgeving
AKVIST. Joost
ALBA Theaterhuis
All About Us Film Factory
Amstel Quartet
Amsterdam Sinfonietta
Amsterdams Fonds voor de
Kunst
Amsterdams Kamermuziekcen-
trum De Suite
Amsterdams Uit Buro
Amsterdamse Hogeschool voor
de Kunsten
anoukvandijk dc
ARCAM
ArchiNed
Archiprix
Architectuur Lokaal
ArtEZ Hogeschool voor de
Kunsten
Arti et Amicitiae
ASKO | Schönberg
Associatie van Theaterinitiatieven
Autoped / Boekie Boekie
Axes / Jazz Power
BAK, basis voor actuele kunst
Babastiki
't Barre Land
Berlage Instituut
Bik Bent Braam
BIM
Bimhuis
Binger Filmlab
Binoq/Atana Cultuur
BNO, Beroepsorganisatie Neder-
landse Ontwerpers
Bollwerk
Bond Heemschut

Bonte Hond
Buitenkunst
Bureau Konings Kunst
C, Omroep voor Kunst en Cul-
tuur
Calefax Rietkwintet
Camerata Trajectina
Cappella Amsterdam
Cappella Pratensis
Cello Octet Amsterdam
Centraal Museum
Centrale Discotheek Rotterdam
Centrum Beeldende Kunst Em-
men
Centrum voor Electronische
Muziek
Chabot Museum
Chassé Theater
Cinekid
Cinemien
Circomundo
CJP
Combattimento Consort Am-
sterdam
Componisten 96
Conny Janssen Danst
Conservatorium van Amsterdam
Conservatorium Maastricht
Contactorgaan van Nederlandse
Orkesten CNO
COOL kunst en cultuur
Courante
CREA
Crossing Border
Cultuurnetwerk Nederland
Dance Works Rotterdam
Dansateliers
Dansers Studio
Dansgroep Amsterdam
Danstheater AYA

Danswerkplaats Amsterdam
De Acteurschool
De Appel
De Ateliers
De Balie
De Doelen
De Kazerne
De Kleine Komedie
De La Mar Poppentheater
De Nederlandse Bachvereniging
De Nederlandse Opera
De Nieuw Amsterdam
De Nieuwe Kerk
De Overslag
De Rode Hoed
De Stille
De Theatercompagnie
De Utrechtse Spelen
De Veenfabriek
De Vleeshal / SBKM
De Vrije Academie
De Wassen Neus
Delta Ensemble
Deventer Schouwburg
DOD Collectieve Danspromotie
Don't Hit Mama
Dood Paard
DOX
Dr. Anton Philipszaal
Drieons
DSP-Groep
Dutch Directors Guild
Ensemble MAE
Erfgoed Nederland
Europese Stichting Joris Ivens
Euro Sonic Noorderslag
Federatie Filmbelangen
Felix Meritis
Filmmuseum
Filmtheater 't Hoogt

Firma Riëks Swarte
Fonds Bijzondere Journalistieke
Projecten
Fonds voor Beeldende Kunsten
Vormgeving en Bouwkunst
Fonds voor Cultuurparticipatie
Fonds voor de Letteren
Fontys Hogescholen
Fotografen Federatie
Fotografie Noorderlicht
Gasthuis / Frascati
Gemeentemusea Arnhem
Gemeentemuseum Den Haag
Genootschap van Nederlandse
Componisten Geneco
Golden Palace
Grachtenfestival
Graphic Design Museum
Grand Theatre
Groninger Museum
Growing up in Public
Handtheater
Het Brabants Orkest
Het Concertgebouw
Het Filaal
Het Gelders Orkest
Het Huis van Bourgondië
Het Internationaal Danstheater
Het Ketelhuis
Het Laagland
Het Lab
Het Mauritshuis
Het Muziektheater
Het Nationale Ballet
Het Nationale Toneel
Het Vervolg
Het Rijksmuseum
Het Syndicaat
Het Toneelschap Beumer en
Drost

hetveem theater
Het Zuidelijk Toneel
Historisch Museum Rotterdam
Holland Animation Filmfestival
Holland Dance Festival
Holland Festival
Holland Symfonia
Hotel Modern
Huis aan de Amstel / Wederzijds
Huis / Festival aan de Werf
Impakt
Insomnio
Instant Composers Pool (ICP)
Internationaal Franz Liszt Piano-
concours
International Documentary Film-
festival Amsterdam
International Film Festival Rot-
terdam
Introdans
Intro in situ
Jan van Eyck Akademie
Jazz Orchestra of the Concert-
gebouw
JeugdOrkest Nederland
Jeugdtheater Amsterdam / de
Krakeling
Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland
Jongeren theater 020
Joods Historisch Museum
Keesen & Co
KIK Productions
Koninklijk Concertgebouworkest
Koninklijk Conservatorium
Koninklijk Theater Carré
Koninklijke Academie van Beel-
dende Kunsten Den Haag
Koninklijke Nederlandse Toon-
kunstenarenvereniging
Koninklijke Schouwburg Den

Haag
Koninklijke Vereniging van het
Boekenvak
Koninklijke Vereniging voor Ne-
derlandse Muziekgeschiedenis
Kontrans
Korzo
Kröller-Müller Museum
Kunst en Cultuur Noord-Holland
Kunstbende
Kunstconnectie
Kunstgebouw
Kunsthall
Leine & Roebana
Leo Smit Stichting
Likeminds
Limburgs Symphonieorkest
Los Bewegingstheaterwerkplaats
Lucent Danstheater
LUX Nijmegen
Luxor Theater
M-Lab
Manifesta
Maritiem Museum Rotterdam
Marres
Materiaalfonds voor Beeldende
Kunst en Vormgeving
MC
Mediamatic
Meekers
Mimetheatergroep Bambie
Mondriaan Kwartet
Mondriaan Stichting
MU
Mugmetdegoudentand
Museum Boerhaave
Museum Boijmans van Beunin-
gen
Museum Catharijneconvent
Museum De Paviljoens

Kunsten
'92

Afrika Museum
AKI Academie Beeldende Kunst en
Vormgeving
AKV|St. Joost
ALBA Theaterhuis
All About Us Film Factory

Amstel Quartet
Amsterdam Sinfonietta
Amsterdams Fonds voor de Kunst
Amsterdams Kamermuziekcentrum
De Suite
Amsterdams Uit Buro

Amsterdamse Hogeschool voor
de Kunsten
anoukvandijk dc
ARCAM
ArchiNed
Archiprix

Colofon

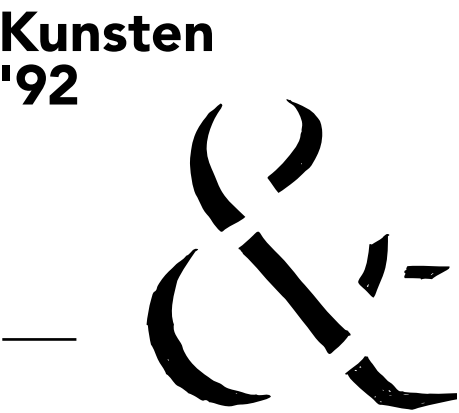
Uitgave van Kunsten '92

Tekst & redactie:
Heleen Alberdingk Thijm, Marianne Ver-
steegh & Aart Kolle

Concept & vormgeving:
Maartje van Nimwegen & Artur Schmal,
Amsterdam

Drukkerij:
Bestenzet, Zoetermeer

Beeld:
Verkregen van de leden van Kunsten '92
Credits staan onderaan de beelden op de
BEELD pagina's. (pag 15 t/m 18)

Architectuur Lokaal	Axes / Jazz Power	BIM
ArtEZ Hogeschool voor de Kunsten	BAK, basis voor actuele kunst	Bimhuis
Arti et Amicitiae	Babastiki	Binger Filmlab
ASKO Schönberg	't Barre Land	Binoq/Atana Cultuur
Associatie van Theaterinitiatieven	Berlage Instituut	BNO
Autoped / Boekie Boekie	Bik Bent Braam	Bollwerk

Inhoudsopgave

↓

TEN GELEIDE

— pag 4

ARTIKELEN

Kunst in de openbare ruimte Tanja Karreman	— pag 05
Wel leuk is niet goed genoeg Robbert van Heuven	— pag 08
Musea en marketing Chris Reinewald	— pag 10
De media Peter Schrurs	— pag 12
Een kwestie van grenzen Paul Kuypers	— pag 19

JAARVERSLAG

Kunsten '92 in 2007 en 2008	— pag 23
Bijeenkomsten en activiteiten	— pag 24
Het CultuurCollege 2007-2008	— pag 26
Communicatie en informatie	— pag 26
Bestuur	— pag 29
Kantoor	— pag 30
Leden	— pag 30

Bond Heemschut	Camerata Trajectina	Centrum Beeldende Kunst Emmen
Bonte Hond	Cappella Amsterdam	Centrum voor Electronische Muziek
Buitenkunst	Cappella Pratensis	Chabot Museum
Bureau Konings Kunst	Cello Octet Amsterdam	Chassé Theater
C, Omroep voor Kunst en Cultuur	Centraal Museum	Cinekid
Calefax Rietkwintet	Centrale Discotheek Rotterdam	Cinemien

Ten geleide

↓

Dit tweejaarlijkse verslag valt samen met, als het niet voortijdig valt, de helft van de regeerperiode van het Kabinet Balkenende IV. Het waren de jaren waarin plannen werden omgesmeed tot beleid, waarin de politiek ervoor koos op afstand van besluitvorming te worden geplaatst, en tegelijkertijd het debat over en de betrokkenheid bij de kunstensector wilde vergroten. Jaren waarin versterking van ondernemerschap en cultuurprofijt het debat domineerden, ondanks een zeer inhoudelijke nota ‘Kunst van Leven’. En uiteraard was er in 2008 de vaststelling van de vierjaarlijkse subsidies, compleet met pamfletten, acties en uiteindelijk een ophoging van het cultuurnotabudget met € 24 miljoen. In dit verslag vindt u een overzicht van alle publicaties, brieven en verslagen van debatten uit deze periode. U kunt alles bovendien terugvinden op onze website.

Met deze publicatie pogen wij iets meer te doen dan alleen terugkijken. We leven in turbulente tijden en gaan verkiezingen tegemoet. Niets blijft zoals het is, de huidige crisis zal ongetwijfeld leiden tot nieuwe politieke visies. Niet de cultuurpolitieke doelstellingen staan daarbij voorop, maar meer de vraag hoe kunst en cultuur in de samenleving nog kunnen opereren. Aan een aantal auteurs hebben we gevraagd om vanuit verschillende disciplines te reflecteren op de effecten van de tijdgeest en het cultuurbeleid dat daar het product van is.

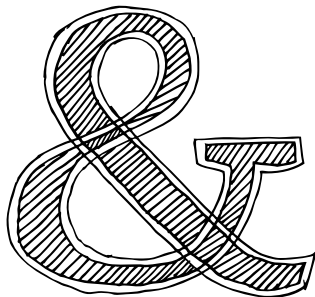
“Kan kunst in opdracht nog functioneren in het publiek-private spanningsveld dat per definitie eerder door economische dan door creatieve motieven wordt gestuurd?” Tanja Karreman schreef een artikel over kunst in de openbare ruimte en buigt zich over de vraag hoe autonoom of betrokken kunst moet zijn. Engagement en autonomie hebben zich volgens haar op een nieuwe manier met elkaar verbonden. De angst voor elitaire autonome kunst enerzijds of enge staatskunst anderzijds is gratis; kunstenaars en overheid zijn mans

genoeg om voor hun eigen kwaliteiten te staan. En wat is er op tegen om de aloude volksverheffingsgedachte nieuw leven in te blazen?

“Als je streeft naar excellentie in de kunsten, zoals Minister Plasterk doet, voldoet de nieuwe basisinfrastructuur dan? Of laat excellente kunst zich niet in een stijve structuur persen?” Robbert van Heuven bespreekt dit dilemma aan de hand van zijn theaterervaringen in Avignon. Kwaliteit en publieksbereik gaan niet altijd hand in hand, stelt hij. En dat er nauwelijks meer een serieuze kunstkritiek is in Nederland dat kan helpen het belang van kunst uit te dragen, helpt niet mee.

“Uiteindelijk kun je cultuur niet reduceren tot een te vermarkten zondagmiddagbesteding” stelt Chris Reinewald, die ingaat op de relatie tussen publiek en musea en archieven. De sector moet oppassen zich niet louter te richten op de gunsten en grillen van publiek en politiek, stelt hij. Peter Schrurs, oud-directeur van de VPRO geeft een uitgebreid overzicht van het cultuurlandschap bij de publieke omroep. Hij spreekt ook zijn zorg uit over de ontwikkelingen bij de regionale omroepen en de schrijvende pers. Zijn conclusie: de NPO wil graag in gesprek met de sector: doen! En tegelijkertijd druk blijven uitoefenen, zodat de NPO meer werk maakt van één van haar kerntaken als publieke media-organisatie. Schrurs wijst ook op de mogelijkheden van de nieuwe zender Radio 6. Tot slot Paul Kuypers over de grenzen van het domein waarbinnen kunst en cultuur nog kunnen opereren: *“De kunst en cultuursector is zich onvoldoende bewust van de risico’s, die hij loopt door de grenzen van zijn eigen domein niet scherp te markeren.”* Hij ziet een cultuurlandschap dat is verdeeld en gefunctionaliseerd. Hij pleit voor een herstel van het primaat van de artistieke praktijken. En de politiek moet zijn referentie niet vinden in het idioom van de cultuurnota’s, maar in de taal van de artistieke praktijken.

Kunsten '92

Circomundo
CJP
Combattimento Consort Amsterdam
Componisten 96
Conny Janssen Danst
Conservatorium van Amsterdam

Conservatorium Maastricht
Contactorgaan van Nederlandse
Orkesten CNO
COOL kunst en cultuur
Courante
CREA

Crossing Border
Cultuurnetwerk Nederland
Dance Works Rotterdam
Dansateliers
Dansers Studio
Dansgroep Amsterdam

ARTIKELEN

Kunst in de openbare ruimte:
van gematigd engagement tot radicale autonomie,
een stand van zaken en een oproep tot publiek
opdrachtgeverschap

— Tanja Karreman

Om de volle omvang van de betekenis van kunst en opdrachtgeverschap binnen het publieke domein in het huidige tijdsgewricht te kunnen doorgronden, is kennis over de geschiedenis van kunst in de openbare ruimte in Nederland en over de huidige stand van zaken nodig. Een compleet inzicht zou in het kader van dit opstel echter te ver voeren. Bij wijze van handvat zijn twee discussies die als een rode draad door die ontwikkeling heen lopen in dit verband van belang. In de eerste plaats het dilemma tussen ethiek en esthetiek: hoe autonoom of betrokken moet kunst zijn? Waar liggen de grenzen? Wat kan, wat mag en wat moet? Wat wordt er van de kunst verwacht? De tweede aan deze vragen verwante discussie is die rondom de betekenis van de openbare ruimte: kan kunst nog wel een plek van ‘echte’ betekenis veroveren binnen het geweld van een omgeving die alleen maar vragen wil beantwoorden in plaats van stellen. En die het consequente resultaat zijn van procesmanagement in plaats van het logische gevolg van een visie of van een onafhankelijke interpretatie? Kan kunst in opdracht nog functioneren binnen het publiek-privaat spanningsveld, dat per definitie eerder door economische dan door creatieve motieven wordt gestuurd?

In de ontwikkeling van de naoorlogse kunst in de openbare ruimte zijn we op het punt aangekomen dat alles mag en alles kan, mits de grenzen van openbaarheid, vergelijkbaar met het debat over vrijheid van meningsuiting, niet overschreden worden. Zelfs Kabouter Buttplug staat op verzoek van de ondernemers na een tijdelijk door het publiek afgedwongen onderkomen bij museum Boymans van Beuningen weer gewoon in het centrum van Rotterdam. Maar wat die grenzen eigenlijk precies zijn en waar ze liggen, blijft aftasten en lijkt te worden bepaald door een publiek debat waarvan Bas Heijne treffend opmerkte: ‘Het strijdperk is niet

het publieke debat, waarin dingen niet langer gezegd zouden mogen worden. Het strijdperk is de publieke ruimte, waarin vrijheid met vrijheid botst.’ Deze politieke uitspraak kan als een vervolg worden beschouwd op een meer formele discussie die al sinds het einde van de jaren ‘80 wordt gevoerd over de noodzaak van kunst in de openbare ruimte waar niemand om heeft gevraagd. Met de betiteling van de zogenaamde *bombing art* als dieptepunt. Als reactie daarop ontstond de vraag naar plaatsgebonden kunst die reageerde op een context, met alle excessen en verwarring rondom het begrip over kunst in de openbare ruimte van dien, van ‘culturele planologie’ tot *community art*. Onlangs riep Siebe Thissen op tot ‘gematigd engagement’, agerend tegen een te nadrukkelijke aanwezigheid van zowel geëngageerde kunst als van autonome kunst. ‘In zo’n overspannen openbare ruimte schieten we niet veel op met een autonome kunst die zich niet bekommert om haar afnemers, of met politieke kunstenaars die roepen om krachtadiger engagement. Onze tijd verdient een zachtere en meer genuanceerdere exploratie van het publieke domein.’¹ Deze oproep blijkt gehoor te geven aan een nieuwe praktijk waarvan de contouren zich aftekenen.

De complexiteit van het gebruik van de openbare ruimte zou kunst nu eenmaal dwingen om zowel mentaal als fysiek ruimte te maken: kunst moet ruimte creëren in plaats van ruimte innemen. Zo wordt in de Constantijn Huygenstraat in Amsterdam dit jaar een beeld van Ilya Kabakov aan de gevel van een zorgcentrum voor psychiatrische patiënten geplaatst: een stapeling van ladders wordt bekroond met een mensfiguur dat met de armen naar de hemel reikt. Het is vanuit de kunstenaar, voor wie vliegen en psychiatrie een thema in zijn werk is, een vanzelfsprekend kunstwerk. Op deze plek in de openbare ruimte kun je je afvragen of het kunstwerk een niet al te letterlijke vertaling van de beleavingswereld van de patiënten is. Voor wie is dit kunstwerk eigenlijk bedoeld?

Gaat het hier om een uithangbord van het ‘bedrijf’ dat aan de buitenwereld zijn handelswaar kenbaar wil maken, of wil de kunstenaar de patiënten aanspreken? In het eerste geval gaat het om een wel heel ironische vorm van *corporate identity*. In het laatste geval is de relatie tussen de gebruikers van het pand en het kunstwerk zeer precair. Omdat hier op surreële wijze leven en kunst vermengd worden, is het beeld al voor plaatsing omstreden. Dat zou je kunnen interpreteren als teken van kwaliteit. Het geeft vooral aan welke vragen er dienen te worden gesteld, zowel door opdrachtgevers als door de kunstenaars.²

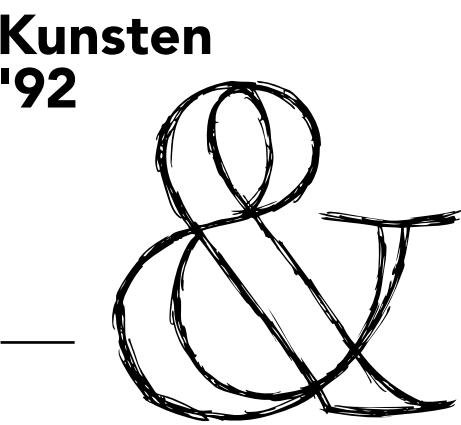
Betrokkenheid en tussentijd
Ondanks de twijfels aan en het ‘eeuwige wantrouwen’ ten aanzien van kunst in de openbare ruimte en de al dan niet terechte roep om bescheidenheid (populistisch verwoord in de recente columns van Gerit Komrij in de NRC), gaat de productie van kunst in de openbare ruimte gestaag door.³ Opmerkelijk daarbij is dat kunstenaars en opdrachtgevers het grote gebaar - dat een tijd lang *not done* was - niet uit de weg gaan blijkens de recente stroom aan gerealiseerde of op handen zijnde grote autonome beelden, zoals de levensgrote vergulde beeldengroep van Guido Geelen bij het Rijksinstituut voor Cultureel Erfgoed, het monumentale beeld van Johan Tahon bij het Ministerie van Financiën, de acht meter hoge fontein van keramiek, compleet met levensgrote adelaars en mensfiguur, die Anne Wenzel voor de nieuwe Rechtbank in Zwolle ontwierp en de monumentale denker van staaldraad van Antony Gormly die in 2010 in Almere wordt geplaatst. Ook de opblaasbare beelden van Paul McCartney verraden een behoefte aan grote - al dan niet tijdelijke - gebaren.

Veel minder zichtbaar, maar niet minder effectief, is er tegelijkertijd sprake van een nieuw fenomeen dat zich lijkt te ontwikkelen tot een reële wereldwijde praktijk van handelen in de openbare ruimte door kunstenaars die de ‘witte vlekken’ in het

openbare leven op locatie, vaak over langdurige periodes - in virtuele netwerken verbonden- zichtbaar maken en transformeren. De projecten kenmerken zich door een even sterke lokale als mondiale component, door veelal op intelligente wijze elementen van hoge cultuur (kwaliteit, design, ontwerp) en lage cultuur te laten samen gaan op een locatie. Deze manier van werken heeft een zichtbaar globaliserend effect dat ook zijn uitwerking heeft op andere aspecten van het openbare leven in de wijk/buurt/omgeving waar het

‘In een overspannen openbare ruimte schieten we niet veel op met een autonome kunst die zich niet bekommert om haar afnemers.’

project zich afspeelt (economie, integratie, veiligheid). Deze moeilijk te duiden categorie handelt vaak vanuit fysieke ruimtes van waaruit vanuit vrijheid en autonomie vragen worden gesteld ten aanzien van de kwaliteit van het openbare leven en die juist als aanjager fungeren van bewustwordingsprocessen. De projecten spelen zich veelal af in wijken die zich in een stadium van maatschappelijke en/of stedenbouwkundige transformatie bevinden. Een term die recentelijk opgang doet in relatie tot dit soort projecten is “tussentijd” om te duiden dat het de kunst niet doen is om het door planners en stedenbouwers beoogde eindresultaat maar juist om de leefbaarheid van die gebieden in de tussentijd. Zoals bijvoorbeeld Hotel Transvaal, een kunstproject van Sabine Lindemann en Iris Schutten in de wijk Transvaal in Den Haag en daaruit voortkomende laboratorium voor de Tussentijd, kernachtig beschre-

Danstheater AYA
Danswerkplaats Amsterdam
De Acteursschool
De Appel
De Ateliers
De Balie

De Doelen
De Kazerne
De Kleine Komedie
De La Mar Poppentheater
De Nederlandse Bachvereniging
De Nederlandse Opera

De Nieuw Amsterdam
De Nieuwe Kerk
De Overslag
De Rode Hoed
De Stilte
De Theatercompagnie

ven in een vlammend betoog van Jeroen Boomkens: *“Hier ligt dan ook een belangrijk deel van de kracht van een concept als het laboratorium voor de Tussentijd: het bewaakt de continuïteit van de stedelijke cultuur in periodes waarin de woonfunctie van buurten of wijken onder druk staat door grootschalige sloop en vernieuwing. Het doet dit bovendien door aan te sluiten bij de activiteiten en de leefwijze van de nog wel aanwezige bewoners, en idealiter door hun een belangrijke rol toe te kennen in ‘de tussentijd’. Met de keuze voor een tijdelijk hotel wordt symbolisch maar tegelijk praktisch benadrukt dat de betreffende wijk deel wil blijven uitmaken van de mondiale cultuur en een poging doet zelfs onder penibele omstandigheden aantrekkelijk te blijven voor bezoekers. In al deze opzichten vertoont het laboratorium voor de Tussentijd trekken van een nieuwe manier van denken over de stad en de stedelijke ontwikkeling: het bewaakt de continuïteit, het gaat uit van de cruciale aanwezigheid van zowel bewoners als bezoekers, en het is gestoeld op een notie van stedelijkheid waarin impliciete of indirecte functies (zoals atmosfeer, klimaat, levendigheid) een prominente rol spelen.”*⁴

Jeanne van Heeswijk is misschien wel het meest bekende voorbeeld van een kunstenaar die deze manier van handelen aanhangt. Daar waar ze met het Blauwe Huis op IJburg voortdurend de zere vinger legde op de ontwikkeling van een nieuwe stad, presenteerde ze onlangs op het Afrikanerplein in Rotterdam de levende 1:1 maquette van de in haar ogen ideale markt van de toekomst voor het in ontwikkeling zijnde stadsdeel Feyenoord in Zuid. Daarbij toont ze – los van een boost aan inspiratie en (economische en creatieve) activiteiten in de marge daarvan - aan hoe de ‘standaard’ markt vast is geroest in een verouderd concept (de stoffenverkoper mag geen tassen verkopen die hij maakt van dezelfde stof) en wat er moet wijzigen aan regelgeving en wijze van denken om verandering mogelijk te maken. Alleen al de nieuwe stralende marktkramen naar

► Foto zie pagina 15

een ontwerp van Dre Wapenaar spreken boekdelen. De 1:1 maquette is een groots en monumentaal gebaar. In uiterlijke verschijningsvorm weliswaar vreemd aan de ‘autonome’ beelden zoals hierboven genoemd, maar in een nadere beschouwing komen zowel de mentale ruimte die van Heeswijk creëert en achterlaat, als de fysieke ruimte die het monumentale beeld inneemt, voort uit eenzelfde actuele betrokkenheid en radicaliteit en uit eenzelfde behoefte aan autonomie in een dichtgeplande wereld.

Rehabilitatie van autonomie

Het lijkt wel alsof het huidige krachtenveld van belangen in de openbare ruimte van procesmanagement tot regelgeving de kunst dwingt tot radicaliteit, wil ze niet als vanzelf onderdeel uit gaan maken van dat ‘politieke’ krachtenveld. Daar waar Bas Heijne en Siebe Thisse nog het debat voeren over identiteit en het recht om je die in de openbare ruimte al dan niet toe te eigenen, komen Maarten Doorman en Jeroen Boomgaard ieder vanuit een ander perspectief uit op de hernieuwde noodzaak van autonomie: ‘De enorme kunstmatige constructies die het maatschappelijk leven bepalen, kunnen niet alleen elke vorm van afwijzing incorporeren of zelfs belonen, ze laten geen plek meer voor de kunst, omdat die simpelweg niet opgewassen is tegen de kunstmatigheiduitwassen van de belevingseconomie. De kunst kan hier alleen maar iets tegenover stellen dat niet bij voorbaat uit onze verlangens geboren is, of nadrukkelijk aan onze wensen tegemoet komt. Wanneer het interactieve

een verplichting dreigt te worden, kan de autonomie opnieuw dienen voor het aangeven van de grenzen van het systeem. Alleen het autonome werk dat zich verhoudt tot zijn omgeving, maar daarin zijn eigen tijd en plaats kiest, is in staat uit de kunstmatigheid te kieperen en iets zichtbaar te maken dat buiten de horizon van onze verwachting ligt.’⁵

Deze rehabilitatie van de autonomie is even opmerkelijk als het logisch gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen waarbij de openbaarheid plaats maakt voor het particuliere. Toch is het nog geen tien jaar geleden dat Anna Tilroe in *Het blinkend stof* uit de doeken deed hoe en waarom de autonomie van de kunsten zijn vanzelfsprekendheid had verloren, omdat kunst zich net zo goed bevindt op het terrein van mode, digitale en populaire cultuur en vormgeving. Ingegeven door het feit dat de beeldende kunsten zich niet meer aan de maatschappij en aan andere domeinen konden onttrekken, pleitte *Het blinkend stof* voor het opgeven van de gedachte dat goede kunst autonome kunst zou zijn. De discussie lijkt nu achterhaald en die ontwikkeling heeft geleid tot de huidige stand van zaken waarbij op het eerste gezicht louter engagement zoals de markt op het Afrikanerplein van Jeanne van Heeswijk in zijn radicaliteit autonoom blijkt dan ooit. Deze notie van autonomie opent ook een weg naar de mogelijkheid om tot een beoordeling en een kritiek van juist die moeilijk in kunsthistorische termen te duiden geëngageerde kunst ‘van de straat’ te komen. De mate van autonomie (en de radicaliteit ervan) maakt het verschil tussen welzijn en kunst.

Deze ontwikkeling lijkt inherent aan de romantische dynamiek van de moderne kunst: wel te verlangen naar gelijkschakeling van kunst en leven, maar bij gebrek aan kwaliteit van leven en angst om zelfopheffing daar ook altijd weer afstand van nemen. Een notie die hier al eerder werd aangehaald en beschreven in *De Romantische Orde* van Maarten Doorman, verder uitgewerkt in het recent gepubliceerde

Eeuwige wantrouwen. Doorman vraagt zich hierin af of de beeldende kunsten geënd zijn bij een verregaande versmelting met andere disciplines en het leven zelf en of kunstenaars, critici en tentoonstellingsmakers niet zouden moeten proberen juist het autonome van de kunst telkens weer op te zoeken en daar ruimte voor op te eisen. ‘Ergens in onze wereld van geld verdienen, hedonisme, verleidelijke technologie, schaamteloze welvaart en aan de andere kant morele betweterij, ondubbelzinnigheid, controle en de altijd met

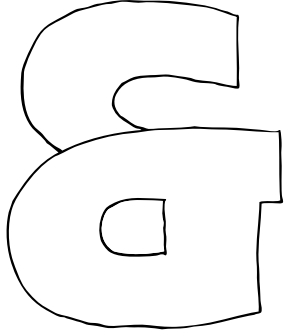
‘Met name de overheid zou haar voorbeeld stellende taak van weleer nieuw leven in kunnen blazen.’

samenleven gepaard gaande onderlinge chantage zou kunst een vrijplaats kunnen zijn van nutteleloosheid, onbegrijpelijkheid, inzicht, ambivalentie, plezier en onbehagen. Dat klinkt retorisch en dat is het ook, sterker nog, het zijn clichés als de slecht zittende Rietveldstoel. Maar kun je niet naast het dagelijkse verlangen naar gerieflijk zitten ook verlangen naar plaatsen en momenten waarin die retoriek werkelijk wordt, naar een autonomie of onafhankelijkheid die de kunsten royaal gegund wordt, zonder voorwaarden vooraf? Een pleidooi voor autonome kunst is wereldvreemd, daarmee is die notie echter nog niet meteen overbodig. In haar nutteleloosheid en dubbelzinnigheid provoceert ze.’⁶

Welkom voelen

Zo wereldvreemd blijkt de notie van autonomie plots niet meer te zijn. De term autonoom krijgt hier een nieuwe invulling: niet los van alles - het kunstwerk verhoudt zich tot zijn omgeving - maar kiest zijn eigen tijd en plaats. Nadat de kunstenaar bijna op het nederige af een omgeving

Kunsten '92

- De Utrechtse Spelen

De Veenfabriek

De Vleeshal / SBKM

De Vrije Academie

De Wassen Neus

Delta Ensemble
- Deventer Schouwburg

DOD Collectieve Danspromotie

Don't Hit Mama

Dood Paard

DOX

Dr. Anton Philipszaal
- Drieons

DSP-Groep

Dutch Directors Guild

Ensemble MAE

Erfgoed Nederland

Europese Stichting Joris Ivens

heeft ‘geïncorporeerd’ en ‘doorlopen’, hervindt hij in een nieuwe toevoeging de eigen taal weer terug. Alsof de kunst in het nauw gedreven, opnieuw tot bloei kan komen. Dit proces van omkering is onlosmakelijk verbonden met de huidige praktijk van kunst in de openbare ruimte, waarbij het engagement meer autonoom en het autonome beeld radicaler is dan ooit. Beide komen voort uit de behoefte aan ‘vrije ruimtes’ in een dicht geplande wereld.⁷ Met andere woorden: autonomie en engagement blijken in de huidige praktijk twee kanten van dezelfde medaille, en moeten ook op die manier worden beoordeeld. Het is de taak van de opdrachtgever om per vraag/opdrachtsituatie de voorwaarden en niet in de laatste plaats de ruimte hiervoor te creëren. Met name de overheid zou hiermee haar voorbeeld stellende taak van weleer (volksverheffing) nieuw leven in kunnen blazen. Nergens is meer ruimte voor het andere geluid, de radicaliteit, dan in de kunst. Zelfs de architectuur is willens en wetens met handen en voeten gebonden aan de wetten van de markt. In het proces van het bouwen en inrichten wordt de kunst een niche waarbinnen het geoorloofd blijft zich uit te spreken.

Aan de behoefte te radicaliseren ligt nog een andere reden ten grondslag die niet nieuw is, maar wel van importantie: de noodzaak van empathische ruimte en om kunst als middel te gebruiken om gastvrijheid en ‘echtheid’ en gemeenschapszin te creëren in het publieke domein van een multiculturele samenleving. Daarin is ook de terughoudendheid zoals die door Heijne en Thissen wordt geformuleerd gelegen. Immers: hoe ziet een ruimte eruit die iedereen aanspreekt, waar iedereen zich welkom voelt? Hier ligt ook de aansluiting voor publiek opdrachtgeverschap in het algemeen tussen radicale autonomie en gematigd engagement, waarbinnen een scala aan nuances mogelijk zijn, afhankelijk van de vraag die wordt gesteld door de context van de plek, de gebruikers en de opdrachtgever. Het stellen van de vraag is een niet onbelangrijk kaderstellend pro-

ces dat voorafgaat aan de beantwoording ervan door kunstenaars/ontwerpers. In het totale proces van creatief opdrachtgeverschap fungeert de overheid als wakend oog, zodat kunst in opdracht niet verwordt tot louter versiering, *placemaking* en/of *corporate identity*, of eenvoudigweg een aankoop. Niet dat met het laatste iets mis is, maar aankoop is totaal iets anders en ontbeert de uniciteit van het creatieve proces.

Bij een vertoog over de stand van zaken van kunst in het publieke domein en de oproep tot intensivering van publiek opdrachtgeverschap is aandacht voor de grootste opdrachtgever - de Rijksgebouwendienst - op zijn plek. Deze overheidsdienst heeft in toenemende mate te maken met een complex veld aan totaal verschillende aspecten, variërend van vastgoed, monumenten, verwevenheid met geschiedenis en maatschappij, beheer, onderhoud, veiligheid en toegankelijkheid. Kunst speelt hierbinnen al meer dan 60 jaar een bescheiden, maar niet onaanzienlijke rol die zeer structureel is ingebed in de organisatie. Dit maakt de Rijksgebouwendienst niet alleen een van de grootste opdrachtgevers voor kunst in de wereld, maar ook een uniek opdrachtgever voor de kunst in vergelijking met andere landen. Des te meer reden om dit opdrachtgeverschap te koesteren.

Kunst in de openbare ruimte in Nederland is deels ontstaan vanuit de zogenaamde ‘percentageregelingen voor decoratie van overheidsgebouwen’ en daarmee is deze kunst opmerkelijk genoeg minder verbonden met cultuurbeleid dan met ‘de bouw’, vastgoed en de inrichting van Nederland. Dat die relatie zonderling hecht is, blijkt uit het feit dat de toepassing van de enige ‘echte’ percentageregeling nog altijd onder de verantwoordelijkheid valt van het Ministerie van VROM en niet onder die van OCW. Deze relatie met de hardware is een garantie voor continuïteit enerzijds en anderzijds ligt de verankering dieper in het overheidsbeleid dan slechts ‘fysiek’. De periode waarin de regeling is ontstaan

– begin jaren vijftig – kenmerkte zich door een diepe overtuiging dat met de wederopbouw het publieke belang moest worden gediend. Door kunst te integreren in de bouwpolitiek werd een tweeledig doel gediend: de gebouwen werden met de toch al relatief beperkte middelen ‘mooier’ en betekenisvoller, terwijl men bovendien deed aan ‘volksverheffing’: een algemene doelstelling die tegenwoordig in onbruik is geraakt. Met voorbeelden van goede kunst wilde de overheid destijds een bijdrage leveren aan de culturele emancipatie van bevolkingsgroepen die gewoonlijk minder met kunst in aanraking kwamen. Aldus was de wederopbouw niet alleen een tijd van materiële reconstructie, maar ook van maatschappelijke verbetering op cultureel (en onderwijskundig) gebied. De rol die kunstenaars tijdens de oorlog in het verzet hadden gespeeld en de verwerking van de bezetting en Holocaust in de naoorlogse jaren (herdenkingsmonumenten) droegen sterk bij aan deze vorm van cultuurpolitiek.

Afwijkend geluid

De afgelopen decennia is de waarde van de toepassing van kunst in openbare en semi-openbare ruimtes en gebouwen meegegroeid met de veranderende tijd. Behalve op de voorbeeldfunctie en op het streven naar diversiteit werd kunst ook binnen de percentageregeling beoordeeld op de mate waarin kunst bijdraagt aan ‘het maatschappelijke debat’. De centrale boodschap luidt “*dat kunst ons leert open te stellen voor ‘het andere’ en als we door ‘het andere’ dreigen te worden overspoeld, kan kunst bovendien een leidraad zijn in het hervinden van ‘het eigene’*”⁸. Hier komt een veranderende relatie tussen kunst en publiek belang bovendien. Zo stelt Jeroen Boomgaard in een essay over kunst bij overheidsgebouwen: ‘Kunst voor Rijksgebouwen moet weer een geschenk worden aan het algemene belang, aan de publieke zaak. Dat algemene belang bestaat echter uit de erkenning dat er geen algemeen belang bestaat, dat er

sprake is van een constante strijd om de hegemonie. Een strijd die niet gestreden moet worden door de tegenstellingen aan te scherpen of het afwijkende geluid te negeren (...). Op publieke plekken kunnen kunstwerken een afwijkend geluid laten horen. Ze tonen het andere zonder een specifiek belang te dienen.”⁹

Boomgaard schetst hoe de percentageregeling als cultureel instrument en de kunst vanuit die autonome positie binnen het spanningsveld van publiek en particulier/privé kunnen standhouden in de nabije

‘Dat algemene belang bestaat echter uit de erkenning dat er geen algemeen belang bestaat, dat er sprake is van een constante strijd om de hegemonie.’

toekomst. In zijn opinie kan dat alleen wanneer kunst de ruimte krijgt (van de opdrachtgever en publiek) om het afwijkend geluid te laten horen. Dit is kortom een pleidooi voor een groot (voorwaardelijk) vertrouwen van opdrachtgevers in de radicale autonomie van kunst in de openbare ruimte. Maar niet zonder de nuance van de erkenning van de complexiteit, zoals onlangs in de *Volkscrant* scherp werd verwoord door Hans van Houwelingen: ‘De paradoxale verhouding tussen de werkelijke praktijk en de ideële theorie zou heel goed als ‘feit’ op tafel kunnen worden gelegd; als een nieuw fundament waarop politiek en de kunst elkaar treffen. De realiteit bestaat veelal uit onverenigbare entiteiten, die samen niettemin de praktijk bepalen waarin de toekomst gestalte krijgt. In die zin zitten politici en kunstenaars in hetzelfde schuitje en hebben ze heel wat te bespreken en inhoudelijk te

Euro Sonic Noorderslag
Federatie Filmbelangen
Felix Meritis
Filmmuseum
Filmtheater 't Hoogt
Firma Rieks Swarte

Fonds Bijzondere Journalistieke
Projecten
Fonds voor Beeldende Kunsten
Vormgeving en Bouwkunst
Fonds voor Cultuurparticipatie
Fonds voor de Letteren

Fontys Hogescholen
Fotografen Federatie
Fotografie Noorderlicht
Gasthuis / Frascati
Gemeentemusea Arnhem
Gemeentemuseum Den Haag

Wel leuk is niet goed genoeg

↓

— Robbert van Heuven

Als je streeft naar excellentie in de kunsten, zoals minister Plasterk doet, voldoet de nieuwe basisinfrastructuur dan? Of laat excellente kunst zich niet in een stijve structuur persen? Een incidentje met een Nederlandse voorstelling en een boos Frans publiek tijdens het theaterfestival van Avignon laat in ieder geval zien dat kwaliteit en publieksbereik niet altijd hand in hand gaan.

En toen klonk er een scheldkanonnade in het statige Cour D’Honneur van het Pauselijk Paleis in Avignon. Een Franse toeschouwer liet luidkeels weten dat hij de voorstelling *Kasimir en Karoline* van de Veenfabriek en NTGent een schijtvoorstelling vond en een schande voor het Franse festival, waar de Nederlandse regisseurs Paul Koek en Johan Simons hoofdgasten waren. Een deel van het publiek steunde de schreeuwlelijk, terwijl het andere deel hem luidkeels verzocht zijn bek te houden of weg te gaan. Het rumoer was zodanig dat de voorstelling enkele minuten stil kwam te liggen. Opvallend was de reactie in de Nederlandse kranten. Ineens doken de uitgekleden kunstkaterns van de grote kranten op het relletje. Terwijl ze van te voren nauwelijks aandacht hadden besteed aan het feit dat twee van de beste regisseurs van Nederland waren uitgenodigd op het meest prestigieuze podium van een van de belangrijkste Europese theaterfestivals. Nauwelijks stond er in de artikelen over de rel iets over het belang van de voorstelling, het belang van het festival, de andere beroemde theatermakers of de voorstelling zelf. Regisseur Paul Koek bleek er na de roerig verlopen eerste voorstelling redelijk rustig onder. Hij vond het eigenlijk wel prettig dat er op de tribune een discussie over de voorstelling ontstond. Hij gaf aan dat beter te vinden dan de standaard Nederlandse reactie op welke theatervoorstelling dan ook: ‘wel leuk’. Hoewel ze zich 1200 kilometer onder Den

Haag afspelen, kunnen de wederwaardigheden van *Kasimir en Karoline* een aardige aanzet geven om eens te kijken naar hoe (internationale) topkwaliteit in de kunst zich verhoudt tot ons nieuwe culturele stelsel. Want Vincent Baudriller, de directeur van het Festival van Avignon, lijkt net als onze minister van cultuur, te streven naar excellentie. Alleen is hun benadering van belangwekkend theater tegengesteld. Een dag na de rumoerig verlopen voorstelling in het Pauselijk Paleis stak Baudriller de acteurs van Kasimir en Karoline een hart onder de riem. Hij gaf aan als festivaldirecteur achter de voorstelling te staan. Ook zei hij dat hij dat het merendeel van het publiek het wel een mooie voorstelling had gevonden. Tegelijkertijd ging in de stad het gerucht dat de schreeuwer ingehuurd zou zijn door extreem-rechts die het festival maar elitaire geldverspilling vinden. Hij zou ook al andere voorstellingen op gelijke wijze hebben verstoord. Onmogelijk is die hypothese niet: extreem-rechts vormt een machtig blok in Zuid Frankrijk. Het geeft een idee van het speelveld waarin Baudriller moet opereren. Onder zijn leiding is het festival van Avignon een stuk ambitieuzer geworden en een stuk internationaler. Hij nodigt vele grote theaterregisseurs en gezelschappen uit (dit jaar naast Koek en Simons: Marthaler, Warlikovsky, Rimini Protocol, Pipo del Bono). In zijn streven naar Europese topkwaliteit moet hij veel minder belangwekkend Frans theater aan zich voorbij laten gaan, terwijl hij weet dat dat het Franse publiek tegen het zere been zal zijn. Toch heeft hij liever een relletje, een discussie met extreem-rechts of een deels ontevreden publiek dan een middelmatig festival. ‘Wel leuk’, is voor Baudriller, ook al werkt hij voor 60 procent met belastinggeld, geen optie. Natuurlijk is onze minister Plasterk geen festivaldirecteur. En is Nederland geen Avignon. Toch heeft hij met Baudriller gemeen dat hij (internationale) topkwaliteit in de kunsten hoog op zijn ministeriele verlanglijstje heeft staan. In zijn nota *Kunst van Leven* schreef hij: ‘Talent wordt

oordelen. De angst voor elitaire autonome kunst enerzijds of enge staatskunst anderzijds is gratis; kunstenaars en overheid zijn mans genoeg om voor hun eigen kwaliteiten te staan. Dat een van beiden een coupe pleegt is veel onwaarschijnlijker dan dat er een interessant klimaat ontstaat voor een duurzamer samenleving... het heeft alles te maken met kwetsbaarheid en gemeenschapszin. Gemeenschapszin als kwetsbaarheid, misschien vormt het een eerste stap om iedere ideologische projectie van wat een samenleving is, te vervangen.’ Wanneer je in bovengenoemd citaat het woord politiek en politicus vervangt door respectievelijk publiek opdrachtgever-schap en opdrachtgever kan het gelezen worden als de aanzet tot een nieuwe vorm van ‘volksverheffing’, een ideologievrije cultuurpolitiek voor het publieke domein die zich bewust is van de complexiteit en gelaagdheid van de openbare ruimte. Met al deze kennis van debat en praktijk over de huidige stand van zaken is het devies aan (potentiële en bestaande) opdrachtgevers om zowel artistieke en organisatorische ruimte en vrijheid te bieden en te waarborgen, de complexiteit van de situatie te erkennen en zijn voordeel te doen met het unieke gesprek dat tussen opdrachtgever en -nemer kan plaatsvinden. Daarbij dient een antwoord op de volgende tweeledige vraag gevonden te worden: hoe kan kunst in opdracht de kwaliteit van het proces behouden zonder dat de boot van de in de komende decennia onoverkomelijk golf aan marktconstructies (PPS) bij de overheid wordt gemist. Opdrachtgevers zullen de antwoorden zelf moeten organiseren waarbij wordt aangemerkt dat kunst geen invuloefening is en dat kunst op geheel andere wijze verbonden is met een gebouw dan de wc-pot of de deurklink. En dat derhalve kunst per definitie niet thuis hoort in het rijtje van *outputs*pec tot ‘biedingspakket’, met risicovermijding en kostenbesparing als hoogste prioriteiten. Hier wordt een andere taal gesproken. En tegen het licht

van dit verschil is de roep om radicale autonomie begrijpelijk en de behoefte aan publieke opdrachtgevers en de publieke zaak (gemeenschapszin) evenredig groot. Kunst in de markt te zetten is geen acceptabel antwoord op de vraag, juist vanwege de onafhankelijke positie van de kunst. Veel beter zou een herformulering van oude idealen die ten grondslag lagen aan publieke kunst op zijn plaats zijn, waarbij zelfs de aloude volksverheffingsgedachte nieuw leven ingeblazen zou kunnen worden. En waarbij een discussie over het mogelijke instrumentele karakter van publieke kunst in relatie tot die autonomie niet moet worden geschuwd. In het land waar de Thorbecke-gedachte - gepast en ongepast - nog altijd hoogtij viert, zou ook de politiek zich de vraag met betrekking tot publiek opdrachtgeverschap in de kunst en de mogelijke antwoorden erop moeten aantrekken.

Tanja Karreman
kunsthistoricus, adviseur beeldende kunst

¹ Siebe Thissen: www.siebethissen.net/Kunst_en_Theorie/2008_Re_Compassie.htm
² Tanja Karreman, *how to meet an angel*, advies voor stadsdeel oud-west, 2005
³ Gerrit Komrij, *Achterpagina*, NRC, iedere donderdag
⁴ Rene Boomkens, *Tussentijd en stedelijke vernieuwing: Hotel Transvaal en verder*, lazing uitgesproken op studiedag laberaatorium voor de tussentijd, 15-10-2009, Den Haag
⁵ Jeroen Boomgaard, ‘Radicale autonomie, kunst ten tijde van procesmanagement’, in: *OPEN*, nr. 10
⁶ Maarten Doorman, *Het eeuwige wantrouwen in de kunst van vandaag*, catalogus: *stressed spaces*, 2009
⁷ Interview met Tanja Karreman, *Heart-magazine*, *Kunstenaars&co*, 2009
⁸ Hans van den Ban, in: *Present*, kunst bij Rijksgebouwen 2004-2006, Episode, 2007
⁹ Jeroen Boomgaard, *Present*, kunst bij Rijksgebouwen 2004-2006, Episode, 2007

Kunsten
'92

Genootschap van Nederlandse
Componisten Geneco
Golden Palace
Grachtenfestival
Graphic Design Museum
Grand Theatre

Groninger Museum
Growing up in Public
Handtheater
Het Brabants Orkest
Het Concertgebouw
Het Filiaal

Het Gelders Orkest
Het Huis van Bourgondië
Het Internationaal Danstheater
Het Ketelhuis
Het Laagland
Het Lab

onvoldoende benut. Aan excellentie wordt te weinig aandacht besteed. (...) Het cultuurbeleid zal de komende tijd meer ruimte bieden aan talent. Het kabinet wil er voor zorgen dat Nederland op het gebied van de kunsten zijn koppositie in internationaal opzicht behoudt, versterkt, dan wel verkrijgt.’ Bovendien wees hij op het principe ‘meer voor minder.’ Minder gezelschappen zouden in het nieuwe stelsel subsidie krijgen, zodat de beste gezelschappen meer financiële ruimte zouden krijgen. Toch is het nu juist de structuur die Plasterk in navolging van zijn voorganger Medy van der Laan en in het kader van het profijtbeginsel ontwierp die het gevaar in zich draagt het Nederlandse theaterlandschap te laten verzinken in de middelmaat. Waar Baudriller voluit voor de ambitie gaat en daarbij zijn artiesten vrij laat (en dus het gevaar loopt het publiek tegen het hoofd te stoten), wordt talent door Plasterk in een zodanige structuur geperst dat het topkwaliteit juist in gevaar brengt. Kwaliteit in de kunst gedijt niet in een te strakke structuur.

Het nieuwe Nederlandse stelsel is ingericht op de middelmaat. Het is wat dat betreft een typisch Hollands polderstelsel, omdat het er op gericht is om iedereen tevreden te houden. Maar daardoor is het ook gebaseerd op uitgangspunten die strijdig met elkaar zijn. Ten eerste wil onze minister dus topkwaliteit. Maar die kwaliteit moet wel voor heel Nederland in een bepaalde straal bereikbaar zijn (regiogezelschappen), die voor een breed publiek herkenbaar repertoire brengen (instandhoudingsfunctie) en die niet teveel geld kosten en zelf wel geld moeten opleveren (profijtbeginsel). Daar komt nog bij dat toen de Raad voor Cultuur er vorig jaar op wees dat als de minister zijn herziening van het stelsel met behoud van kwaliteit zou willen doorvoeren het dan allemaal duurder zou worden dan door Plasterk begroot, werd de Raad terug gefloten en moest het zijn huiswerk binnen de begroting over doen. Alleen al bij die nadruk op regiogezelschappen begint de kwaliteitsschoen al te

► Foto zie pagina 15

wringen. Je kunt kwaliteit in een bepaald gebied immers niet afdwingen. Dat is er of dat is er niet. Zo is het er in Utrecht (DUS) en in Maastricht (Het Vervolg) niet of nauwelijks en in Rotterdam (ROtheater) en Amsterdam (TA) wel of in meerdere mate. Er gaat zo heel veel geld naar gezelschappen die, als er alleen op grond van artistieke kwaliteit zou worden beoordeeld, geen schijn van kans zouden maken. Aan de andere kant worden talentvollere makers die wel theater maken op Europees topniveau, zoals Theu Boermans, gepasseerd, omdat ze zich in de verkeerde regio bevinden. Natuurlijk speelt daarin ook mee dat deze, dat moet er bij gezegd, zich erg koppig opstelde en niet van plan was in zijn eigen en ieders belang een regiootje op te willen schuiven.

Onder zowel het idee van de spreiding, de instandhoudingsfunctie als het profijtbeginsel zeurt ergens de socialistische egaliteitsgedachte: kunst moet voor iedereen bereikbaar en te begrijpen zijn. En als je als gezelschap daar niet voor zorgt, dan word je daar door de overheid met het profijtbeginsel in hand voor gestraft. Toch zou de overheid zich ook eens kunnen afvragen hoe het komt dat kunst in de openbare ruimte vaak niet meer voorstelt dan een stalen hoepel of een bol. Omdat die vormen niemand tegen het hoofd kunnen stoten en iedereen dus tevreden en onaangedaan langs het kunstwerk kan slenteren. Maar is het dan nog wel kunst? Of is het alleen ‘wel leuk’.

Natuurlijk is die egaliteitsgedachte van

de overheid ergens ook wel terecht. Het idee is dat iedereen met zijn belastingcentjes aan kunst meebetaalt en er dus ook van moet kunnen genieten. Zeker in een populistisch publiek domein waarin kunst wordt weggezet als een ‘linkse hobby’ of elitaire geldsmijterij ligt het idee dat kunst misschien wel eens niet voor iedereen weggelegd zou kunnen zijn gevoelig. Baudriller kiest in Avignon binnen dit spanningsveld echter precies de tegenovergestelde richting dan Plasterk. Het zal hem worst wezen of het grote publiek het mooi vindt of niet, hoewel het geld waarvan hij zijn festival programmeert voor meer dan de helft uit belastinggeld bestaat. Hij kiest die voorstellingen waarvan hij vindt dat ze op dat moment belangwekkend zijn en iets wezenlijks te zeggen hebben over kunst, de maatschappij of de wereld in het algemeen.

Het is niet de bedoeling om te suggereren dat er in Nederland geen talentvolle theatermakers zijn, die zijn erg wel degelijk. De vraag is alleen of je die talenten kan laten doorgroeien tot internationale top in een dichtgetimmerd systeem. Het is dan ook opvallend dat de theatermakers die de laatste jaren roem aan het vergaren zijn buiten onze landsgrenzen, vrijwel allemaal makers zijn die ondergebracht zijn bij het Nederlands Fonds voor de Podiumkunsten Plus. Waar Ivo van Hove en Alize Zandwijk van TA en het Ro-theater in de basisinfrastructuur af en toe contact hebben met Duitsland of de Verenigde Staten staan talentvolle (al dan niet jonge) makers zoals Boukje Schweigman en Bambie tot aan Iran en China. Dat heeft natuurlijk ook te maken met het feit dat deze makers mobieler zijn dan een log gezelschap en vaak tekstloos theater maken. Maar ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat het voor deze makers een stuk makkelijker is om oorspronkelijk, nieuw theater te maken dat ook over de grens als nieuw en belangwekkend wordt ervaren, omdat zij binnen het Fonds in een lossere, vrijere structuur werken. Deze makers zullen dan ook vrijwel zeker nooit binnen de basisinfrastuc-

tuur aan het werk komen of willen komen. Je zou kunnen verdedigen dat het juist de kracht is van het diverse Nederlandse stelsel dat grote, ietwat behoudender gezelschappen kunnen bestaan naast een meer experimentele marge. Dat kan waar zijn, maar zijn we als maatschappij tevreden dat ‘wel leuk’-theater in de basis verankerd is? Toch worden in Nederland twee vragen die intiem met elkaar verbonden zijn te weinig gesteld: waarom is theater in deze tijd belangrijk? En wat voor een theater willen we in Nederland? Baudriller schreef in het programmaboekje van Avignon 2009: “De mens moet wel verhalen vertellen, omdat ze hem zijn menselijkheid schenken, hem toestaan over de wereld te begrijpen en de verleiding van het vergeten helpen te weerstaan. De verhalen die ons verbinden met en aanwezig zijn op de theaterpodia sinds de oorsprong van het theater leren ons bovendien wantrouwig te zijn, met name wanneer verhalen ons slechts zekerheden overbrengen of wanneer de economische, religieuze of politieke machten de emoties willen misbruiken die deze verhalen ons verschaffen.”

Dat is natuurlijk een vrij persoonlijke opvatting, maar ik sluit me graag bij Baudrillers opvatting aan. In deze tijd waarin grote maatschappelijke ‘verhalen’ (kapitalisme, liberalisme, democratie) aan het schuiven gaan en waarin (in ieder geval in Nederland) het debat hierover wordt bepaald door degene die het hardste kan schreeuwen, kan kunst en zeker ook theater denk-kaders, gedachtestromen, zekerheden bevragen en zo een bijdrage leveren aan een beschaafde samenleving die in staat is ook andere, onbekende en nieuwe verhalen in zich op te nemen. Alleen zit niet iedereen te wachten op theater dat het onbekende op het podium uitnodigt of nieuwe vormen zoekt om het oude te onderzoeken. De Franse toeschouwer in het Cour D’Honneur in ieder geval niet en wellicht een deel van het Nederlandse publiek ook niet. Maar moet dat ons er dan van weerhouden om goed theater te maken? Of om een systeem in te richten dat zulk theater

Het Mauritshuis
Het Muziektheater
Het Nationale Ballet
Het Nationale Toneel
Het Vervolg
Het Rijksmuseum

Het Syndicaat
Het Toneelschap Beumer en Drost
hetveem theater
Het Zuidelijk Toneel
Historisch Museum Rotterdam
Holland Animation Filmfestival

Holland Dance Festival
Holland Festival
Holland Symfonia
Hotel Modern
Huis aan de Amstel / Wederzijds
Huis / Festival aan de Werf

Musea en marketing

Het nut van bretels

beter mogelijk maakt dan nu het geval is? Het ironische is dat juist het ‘wel leuk’-theater, dat niet voortkomt uit een noodzaak en dat niet genoeg zijn eigen belang weet te verwoorden, koren op de molen is van degenen die het liefst een einde zouden maken aan alle linkse hobby’s. En met een extreem-rechts kabinet en een lege schatkist in het vooruitzicht is dat geen goed nieuws voor de culturele sector. Dat er nauwelijks meer een serieuze kunstkritiek meer is in Nederland dat kan helpen het belang van kunst uit te dragen, helpt niet mee. Dat de kranten alleen op het relletje in Avignon doken is daarvan een veeg teken. Als de kunstsector zelf en de media het nalaten om hun eigen belang te verdedigen, dan zal die verdediging (ironisch genoeg) van de politiek moeten komen. Zoals onlangs in *De Volkskrant* werd verwoord door diverse vertegenwoordigers uit de sector zal de politiek dan wel los moeten komen van zijn krampachtige houding ten opzichte van het Thorbecke-principe. Het is onmogelijk om als politiek het belang van kunst te verdedigen als je (ten onrechte) volhoudt dat de politiek geen mening over kunst mag hebben. Bovendien zal die politiek meer ambitie moeten tonen dan nu het geval is. Alleen maar opschrijven dat je wilt streven naar internationale kwaliteit is niet genoeg. Dan moet er ook een stelsel zijn dat die ambitie ondersteunt en dat geënt is op een consistente gedachte over de waarde van kunst. In Avignon laat Vincent Baudriller in het klein zien dat dit mogelijk is, al is het tegen de klippen op. ‘Wel leuk’ is gewoon niet goed genoeg.

Robbert van Heuven (1978) is cultuurjournalist. Hij schrijft onder andere voor Kunsten '92, Theatermaker en het Cultureel Persbureau.

— Chris Reinewald

De afgelopen twee jaar kreeg het cultureel ondernemerschap een grotere greep op de museum- en erfgoedsector. Of in andere - weinig appetijtelijke – bewoordingen: musea leerden zelf “hun eigen broek ophouden”. Ze behoeven daardoor minder bemoeienis van de overheid. Met die bretels van marktwerking en merdenken treden musea ontegenzeggelijk onafhankelijker en zelfbewuster op. Toch moet de sector oppassen zich niet louter te richten op de gunsten en grillen van publiek en politiek.

“Is eigenlijk het doel van [...] een museum niet om onze herinneringen zo waarheidsgetrouw mogelijk te vertellen en daardoor ons geluk in het geluk van anderen te veranderen?”

Die retorische vraag stelt de Turkse Nobelprijswinnaar Orhan Pamuk zijn lezers in zijn nieuwste, onlangs in het Nederlands vertaalde, roman ‘Museum van de Onschuld’ (2008).

Pamuk schetst het ontstaan van een museum, dat moet voortkomen uit een onmogelijke liefde tussen een Istanboelse zakenman en een verkoopster van imitatie-merktassen met filmster-aspiraties. Om toch nog iets tastbaars van haar te hebben steelt hij tijdens ontmoetingen uiteenlopende voorwerpen: van luxe oorringen en sigarettenpeukjes tot groenteraspjes en kitschhondjes met wiebelkopjes. Deze ‘liefdesdevotionalia’ moeten hem aan mooie gedeelde momenten gaan herinneren. Zijn bedoeling is om ze uiteindelijk in haar dan tot museum verbouwde woning terug te plaatsen, zoals al meer van zulke woonhuismusea bestaan.

Het is mooi maar tegelijk naïef om op basis van een persoonlijke obsessie te verwachten dat een particuliere verzameling in een museum aan zal slaan bij een groot publiek. Subsidiegevers of sponsors zullen daarvan minder snel te overtuigen zijn. Maar uitzonderingen bevestigen deze cultuurmarketing-regel. Zo leidde het

bizarre idee om in Amsterdam een museum over de doodscultuur te stichten wel degelijk tot een Uitvaartmuseum. Zonder overheidsgelden: de funeraire branche financierde zelf deze vermusealisering van hun weinig springlevende erfgoed. De ontsprende discussie over het Nationaal Historisch Museum in opbouw bevestigt echter weer dat je zonder steun van lokale of landelijke politiek niet zo maar een museum-om-het-museum kan stichten. Heeft het museum als instituut inderdaad zijn onschuld verloren?

Zenuwkramp

In 2008 trokken de 55 grootste musea van Nederland samen zo’n 11 miljoen bezoekers.

Nieuwere cijfers over het eerste halfjaar van 2009 suggereren zelfs dat de musea recessiebestendig zijn. Net als de pretparken trekken ze zelfs iets meer bezoek, ondanks licht gestegen toegangsprijzen: in het eerste half jaar van 2009 6,9 miljoen tegen 6,4 miljoen bezoekers, verleden jaar over dezelfde periode, zo blijkt uit cijfers van de stichting Museumkaart. Amsterdamse musea ontvingen daarentegen in dezelfde periode ruim 17,5 % minder, waarschijnlijk vooral buitenlandse, bezoekers.

Wat het noemen van bezoekersaantallen betreft kent de museumwereld twee kampen.

De grotere musea zetten graag in week 1 van het nieuwe jaar hun gestegen bezoekcijfers in de krant. Ze meten zich daarbij zonder schroom met andere amusementsattracties en consumentistische genoegens als themaparken, theaters, bioscopen en meubelboulevards.

Bezoekcijfers zinderen als open zenuwen door het museumbestel. Andere musea hullen zich juist in doodse stilte over hun bezoekersaantallen. Men wenst niet publiekelijk (dus aan de politiek) verantwoording af te leggen over getallen en ook niet aan inhoudelijkheid afgemeten “succes.” Zich verexcuserend wijten musea “teleurstellende” bezoekcijfers aan open lig-

gende straten, dan wel mooi/slecht weer. Of ze maskeren deze met positieve maar indirecte bezoekcijfers aan tentoonstellingen elders (bejaardenhuis of bibliotheek) met bruiklenen van het museum. De zenuwkramp zegt iets over het krachtenveld waarin het museum tussen uiteenlopende partijen - publiek, privaat, politiek, sponsoring, subsidies - is komen te liggen.

Blockbusteren

Anders dan in de jaren tachtig mikken nu vaak regionale musea met blockbuster-exposities op cultuurtoeristen. Zo trok de dubbelexpositie ‘Go China’, georganiseerd door het Drents Museum in Assen en het Groninger Museum, recordaantallen aan bezoek. De 354.000 bezoekers aan het Chinese Terracotta Leger in Assen schroefden het jaartotaal op tot 380.000. Gerekend was slechts op 100.000. Het zal meer wc-papier en slijtage aan de vloerbedekking gekost hebben maar verder was deze blockbuster voor een relatief klein bedrijf als het Drents Museum natuurlijk zeer lucratief. Los van de entreegelden scoorden museumwinkel en -café gemiddeld 10% meer dan in 2007. Opvallender is dat ook het *umfeld* aan middenstanders in Assen mee profiteerde. Buiten het museum besteedden de museumbezoekers totaal 11,5 miljoen euro aan shoppen en horeca, per bezoeker gemiddeld 38 euro. Toen bij het destijds nog nieuwe Groninger Museum onverwacht aangename economische bijwerkingen voor de stad merkbaar werden, was het gedaan met de kritische geluiden.

Toch is blockbusteren niet alleen-zaligmakend. Zakelijk directeur van het Haags Gemeentemuseum, Hans Buurman rekende op een Salon de Muséologie uit dat een blockbuster-expositie een museum nog voor de opening al een investering van gemiddeld anderhalf miljoen kost. Omgerekend kun je met de kosten van twee blockbusters per jaar maar liefst 35 reguliere exposities financieren.

Kunsten '92

- Impakt

Insomnio

Instant Composers Pool (ICP)

Internationaal Franz Liszt Piano-concours

International Documentary Filmfes-
- tival Amsterdam

International Film Festival Rotterdam

Introdans

Intro in situ

Jan van Eyck Akademie
- Jazz Orchestra of the Concertgebouw

JeugdOrkest Nederland

Jeugdtheater Amsterdam / de Krakeling

Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland

Jongerentheater 020

► Foto zie pagina 15

Gastheerschap

Als culturele onderneming met het product erfgoed is het handig te weten waarom welke bezoekers wel of niet komen. Markt-onderzoekers benadrukken dat je daarom de verschillende leefstijldoelgroepen onder potentiële bezoekers moet kunnen doorgronden om daarop dan je publiciteit af te stemmen.

Ongeveer de helft van de Nederlandse musea beschikt over vriendenclubs: klant-loyaliteit als eerste lijn relatiemarketing. Behalve als ambassadeur of subsidiegever kan een vriend ook als eerste klankbord dienen; bij “moeilijke” tentoonstellingen bijvoorbeeld. En nog meer.

Zo verdedigde de vriendenvereniging van het rigoureuze vernieuwde Zuiderzeemuseum het beleid van “hun” directeur. Omgekeerd realiseert een museum(directie) dat het de goodwill en daarmee de financiële steun van vrienden ook in één klap kan verspelen.

Maar dat kan ook al op de stoep, signaleerde de Zweed Jan Gunnarsson, pleitbezorger voor het begrip hostmanship. Als dienstverlenende instelling moet je bezoekers het gevoel te geven dat ze welkom zijn. Iets waar het in musea wel eens aan ontbreekt als lompe beveiligingsmedewerkers alle gestroomlijnde publieksbenadering de grond instampen. Hostmanship gaat uit van drie perspectieven: verwelkomen anderen en elkaar: collega’s én jezelf. Dan zullen bezoekers met plezier terugkomen. Opmerkelijk genoeg bezitten de portiers van de publieksingang van de Tweede

Kamer deze gave volop.

Anders dan musea raken archieven zich pas recentelijk bewust van hun publiekstaak.

Het pas geopende Stadsarchief in Amsterdam zette in 2007 de toon met een expositie gewijd aan de ontwerper Benno Prem-sela: ‘Show Yourself’. Op zowel expositie als site van het archief werden bezoekers gestimuleerd aanvullende documentatie op te vragen. Zo ontdekten ze wat je met een archief kunt dóen: relaties leggen met andere archieven en collecties. De inventaris van Prem-sela was ook via het web te bekijken. Bezoekers konden archiefstukken laten digitaliseren en dan downloaden via de Archiefbank. Vergelijkbare plannen leven bij het National Historisch Museum.

Sponsorperikelen

Musea zouden meer met open vizier hun potentiële geldschietters moeten benaderen. Niet alleen verwachten dat zij cultureel geïnteresseerd zijn maar ook omgekeerd. Weten wat je aan elkaar hebt. Een groot bedrijf zal niet sponsoren om zijn naamsbekendheid te genereren. Die heeft ze namelijk al. Via cultuursponsoring – in tegenstelling tot agressievere sportsponsoring – raken bedrijven maatschappelijk gelieerd aan duurzaam ondernemen, hetgeen ze als waardevol ervaren.

Sponsoring stelt de zakelijke professionaliteit op de proef, zoals het Audax Textielmuseum in 2008 pijnlijk ondervond. Sponsor Audax zou in tien jaar tijd 3,75 miljoen euro in de museumexploitatie bijdragen, in ruil voor twee van de vijf bestuurszetels. Toen de Tilburgse gemeenteraad en museum dit geheime herenakkoord tussen sponsor en wethouder ontdekten maakten ze er bezwaar tegen. Bij gevolg dreigde de gulle sponsor op te stappen, terwijl het museum midden in een kostbare verbouwing zat. De enige uitweg bleek om het sponsorcontract open te breken. Met een eenmalige schenking, teruggebracht tot een miljoen euro werd Audax van beoogd bestuurslid een suikeroom. De wederzijdse imago schade was evenwel een feit.

Bij de persconferentie van het nieuwe Textielmuseum viel de naam Audax niet meer. Dat wekte argwaan. Directeur Ton Wage-makers verklaarde desgevraagd dat men beter samen eerst iets op kleinere schaal had kunnen ondernemen; elkaar af te tasten, zoals dat met langer lopende regionale sponsoren al goed bleek te werken. Na het gebeuren herschreef het museum de statuten naar de gedragscode, vastgelegd in de ‘cultural governance’.

Voortaan weten potentiële sponsoren precies waar ze aan toe zijn. En blunderende cultuurwethouders raken doordrongen van deze museumprofessionalisering.

Dual-branding

Uit benoemingen blijkt dat erfgoedinstellingen graag directeuren aantrekken die meer zakelijk dan alleen cultureel ingesteld zijn. Een goed voorbeeld is de directiewisseling bij het Rijksmuseum. Met Wim Pijbes als opvolger van Ronald de Leeuw trad een nieuw type directeur aan: een gemiddeld 40-jarige allrounder van buiten de museumelite. Pijbes, ofschoon kunsthistoricus, werd zakelijk gevormd in de Rotterdamse Kunsthal, een collectieloze expositieruimte. Dit Kunsthal-model werkt verder ook jaren uitstekend voor Ernst Veen en “zijn” Nieuwe Kerk. De tot de verbeelding sprekende tentoonstellingen trekken een breed publiek die minder snel een museum instappen.

Het gevaar van het Kunsthalmodel voor musea is wel dat de bijbehorende tentoonstellingsmachinerie hen weerhoudt om zich aan de tijdrovende kerntaken van collectieverwerving, –beschrijving en conservering te wijden.

De in juni geopende satellietvestiging van de Hermitage in Amsterdam, een ander initiatief van Veen, is inmiddels een schoolvoorbeeld van voorbeeldig cultureel ondernemerschap.

Ook in pr-opzicht. Door uiteenlopende media te laten delen in de euforie wist de Hermitage alle aandacht op zich te vestigen, zonder noemenswaardige negatieve publiciteit.

Jan Willem Sieburgh, de uit de reclame afkomstig zakelijk leider van het Rijksmuseum, vroeg de Hema een lijn hippe gebruiksproducten te ontwerpen op basis van motieven uit de museumcollectie. Zowel museum als “de gewoonste zaak ter wereld” verkochten met veel succes de producten. Een mooi voorbeeld van “dual-branding” met twee A-merken.

Musea raken er van doordrongen dat ze ook behoren tot het midden- en kleinbedrijf.

‘Bezoekcijfers zinderen als open zenuwen door het museumbestel.’

Net als de middenstand gaan zij gebukt onder regeldruk, CAO’s, marktkennisverwerving of hoge parkeertarieven Zonder musea is een stad dood, maar zonder winkels ook. Daarom zouden musea zoals supermarkten meer klantgericht moeten zijn door bijvoorbeeld hun openingstijden meer naar de avond verlengen of verleggen.

Welke crisis

Tot de recessie keken cultuur en politiek met een scheef oog naar de Amerikaanse situatie waar overheidsfinanciering amper een rol speelt. In plaats daarvan bepalen particuliere fondsen en het mecenaat wat musea doen en laten. Een “sterk museummerk” als het Guggenheim gedraagt zich met satellietvestigingen zelfs als cultuurimperialistische multinational.

Amerikaanse musea overleven met inkrimpen van hun staf en bevroren budgetten vooralsnog de crisis.

In Nederland is de afhankelijkheid van externe geldstromen minder groot. Afgaand op de inkomsten over 1997-2005 maken hier sponsorgelden van fondsen en particuliere donaties maar zo’n 8 tot 10%, het

Joods Historisch Museum
Keesen & Co
KIK Productions
Koninklijk Concertgebouworkest
Koninklijk Conservatorium
Koninklijk Theater Carré

Koninklijke Academie van Beelden-
de Kunsten Den Haag
Koninklijke Nederlandse Toonkun-
stenaarsvereniging
Koninklijke Schouwburg Den Haag
Koninklijke Vereniging van het

Boekenvak
Koninklijke Vereniging voor Neder-
landse Muziekgeschiedenis
Kontrans
Korzo
Kröller-Müller Museum

kleinste deel, van de geldstromen uit. Vol-
gens Hans Buurman (Haags Gemeentemu-
seum) liggen bij een museum de financiële
risico's in het ondernemende deel.
'Als een expositie veel heeft opgebracht,
potten wij dat vermogen niet op. Wij
geven dat het jaar erop weer uit of investe-
ren het voor barre tijden. Met een reser-
vefonds van ruim 8 ton hopen we voor
drie jaar een eventuele forse teruggang in
publiekcijfers op te vangen.'
Volgens econoom René Goudriaan kennen
culturele attracties een soort economisch
verzadigingspunt. Het museumbezoek
stijgt namelijk niet percentueel mee met

*'Als dienstverlenende
instelling moet je
bezoekers het gevoel te
geven dat ze welkom
zijn.'*

de bevolkingsgroei en de welvaart per
hoofd van de bevolking. Collega Jules
Theeuwes ontdekte dat nieuwe theaters
in Amsterdam geen extra publiek trokken.
Het aantal bleef ongewijzigd

Denken is merken
Het leren denken over cultuur als product
stimuleert ontegenzeggelijk professionali-
sering.
Maar uiteindelijk kun je cultuur niet redu-
ceren tot een te vermarkten zondagmid-
dagbesteding.
Het gevaar van marktdenken beheerste de
voorbereidingen van het Nationaal Histo-
risch Museum (NHM), dat prematuur gepo-
sitioneerd werd als te "bouwen" merk.
Hierdoor en door de schijnbaar modieuze
invulling wekte het NHM de irritatie van
de politiek, initiators van het museum dat
immers het nationaal historisch besef moet
herstellen.
Nadat de NHM-discussie in de politieke
arena belandde raakte het inhoudelijke

concept buiten beeld. Dat is meer dan al-
leen vervelend. Laten blijken dat je ergens
over hebt nagedacht, is - zoals het dragen
van een designbril - politiek gezien anno
2009 niet populair.
Wie het conceptplan daadwerkelijk leest
raakt geboeid door het gebruikersgestuur-
de, vrijwel collectieloze model, dat het
NHM nastreeft; ook als spannende, wer-
kelijk 21ste eeuwse uitdaging voor andere
musea. Een museum, niet als massieve
institutie maar veeleer een voortdurend
proces tussen gebruikers. Een museum,
niet als vorm van "zijn" maar als vorm van
"permanent worden" als datawolk met
naar interesse oplichtende aandachtsge-
bieden.
Met zulke visionaire grilligheid lijkt de
erfgoedsector even zeer gebaat als met
breteldragende marketeers.

*Chris Reinewald, publicist cultuur en
vormgeving en extern hoofdredacteur
Museumvisie, uitgave van de Nederlandse
Museumvereniging.*

Bovenstaande tekst is gebaseerd op ontwikke-
lingen die de afgelopen twee jaar in Museumvi-
sie onder de aandacht kwamen. De opiniërende
delen vertegenwoordigen niet de visie van de
Museumvereniging maar zijn op persoonlijke
titel geschreven.

De media

↓

— Peter Schrurs

Veel te weinig, op onmogelijke tijden en
ook nog eens een veel te ruime definitie
van kunst en cultuur.
Kort door de bocht is dat het commentaar
op de programmering van cultuur door
de omroep. De publieke omroep wel te
verstaan, van de commerciële wordt al
helemaal niks verwacht.
Er is zelfs een nieuwe omroep opgericht
(Omroep C) in de hoop en verwachting
dat langs die weg de publieke omroep
gedwongen zou worden meer cultuur
te programmeren op tijden dat er nog
gekeken (en geluisterd) kan worden. De
omroep is er niet gekomen, de grens van
50.000 leden is net niet gehaald. Maar ze
blijft wel bestaan al was het maar om de
druk op de ketel te houden.

Er is veel gebeurd de afgelopen twee
jaar. In plaats van telkens maar weer de
klacht te herhalen besloot het bestuur
het gesprek aan te gaan met de publieke
omroep. Dat verzoek viel in goede aarde.
Bij de publieke omroep was men inmiddels
ook wat geïrriteerd geraakt dat ondanks
alle goede bedoelingen ze maar niet dui-
delijk kon maken dat er wel degelijk veel
gebeurde op het terrein van cultuur.

Diverse gesprekken volgden, voor het ge-
mak en ter inspiratie daar waar de cultuur
zich daadwerkelijk afspeelt; tijdens IDFA
en Oerol bijvoorbeeld. En ook nog op het
ministerie van OCW. Bijeenkomsten die in
ieder geval het ijs hebben doen smelten
en enig begrip hebben gekweekt voor
elkaars positie.

Publieke omroep: de stand van zaken
Tot voor kort lag vast hoeveel procent
van de zendtijd naar kennis, informatie,
cultuur etc. moest gaan. Dat is veranderd.
Er wordt nu per periode een prestatieover-
eenkomst gesloten tussen de NPO en het
ministerie. Een keer per jaar legt de Raad
van Bestuur vervolgens verantwoording af.
Er is sprake van meer dan 100 (!) concrete

afspraken.
Die afspraken zijn verdeeld over de aan-
bodsdomeinen (zo heet dat in Hilversums
jargon) nieuws, opinie, samenleving,
expressie, kennis en amusement.

Het domein waar wij mee te maken heb-
ben is Expressie: Alle aanbod waarin op
enigerlei wijze sprake is van een artistieke
uitingsvorm valt hier onder. Volkscultuur en
hogere kunsten krijgen hierbinnen een po-
dium onder andere in de vorm van muziek,
film, drama, beeldende kunst, cabaret en
dans. Ook beschouwingen over kunst en
expressie horen er bij evenals informatieve
programma's over artistieke uitingen en
stromingen.

Het domein Expressie omvat op televisie
Muziek (onder andere NPS Klassiek, André
Rieu, MAXProms, Vrije geluiden), Cabaret
en Satire (onder andere Draadstaal en de
Lama's, maar ook Andermans Veren en Ivo
in Carré), Buitenlandse fictie (onder andere
KRO detectives, Sopranos , Italiaanse
filmzomer), Nederlandse fictie (onder an-
dere Schnitzelparadijs, Flikken Maastricht,
Deadline en Snuf de Hond) en Kunstin-
formatie (onder andere Uur van de Wolf,
Close Up, Kunststof TV en Opium TV).

Op de radio natuurlijk ook Kunststof en
Opium, live concerten op radio 2, nieuwe
Nederlandse muziek op radio 3 naast de
verslaggeving van alle grote festivals, 350
concerten op radio 4, de concertseries van
de Vrijdag van Vredenburg (Utrecht), Za-
terdagmatinee en Zondagochtendconcert
(beiden in het Concertgebouw Amster-
dam). Radio 6 tenslotte is het platform
voor jazz en wereldmuziek, met bijvoor-
beeld de uitgebreide registratie van North
Sea Jazz.

Op internet zijn er naast de websites van
de programma's op radio en TV opval-
lende initiatieven geweest zoals in 2008
het aanbod van tien gratis downloads van
symfonieën door het Koninklijk Concertge-
bouworkest ter viering van haar 120 jarig

Kunsten '92

Kunst en Cultuur Noord-Holland
Kunstbende
Kunstconnectie
Kunstgebouw
Kunsthall
Leine & Roebana

Leo Smit Stichting
Likeminds
Limburgs Symphonieorkest
Los Bewegingstheaterwerkplaats
Lucent Danstheater
LUX Nijmegen

Luxor Theater
M-Lab
Manifesta
Maritiem Museum Rotterdam
Marres
Materiaalfonds voor Beeldende

bestaan. Dat was een groot succes met in de eerste week al 250.000 downloads. En natuurlijk het onvolprezen crossmediale platform, inclusief 17 plaatselijke groepen en sites, van 3voor12 van de VPRO.

Bij alle belangrijke nationale culturele manifestaties en festivals in Nederland – Internationaal Filmfestival Rotterdam, Boekenweek, Pinkpop, Oerol, festival Clasicque, Noth Sea Jazz, Lowlands, Uitmarkt, Nederlands Film Festival en IDFA – was de publieke omroep aanwezig om de highlights te registreren en de kijker en luisteraar van achtergrondinformatie te voorzien.

Begin 2008 kwam de publieke omroep met een Cultuurdeltaplan. Dit plan beschrijft de ambities op het gebied van expressie en kunst in relatie tot de crossmediale toekomst. Cultura is een van die pijlers van die toekomst maar ook een hechtere samenwerking tussen de omroepen die kunstprogramma's brengen en een goede afstemming en crosspromotie tussen de verschillende platforms van de publieke omroep maken deel uit van dit plan.

En dan was er ook nog het eerste en meest in het oog springende resultaat van het overleg tussen de omroep en de sector: Toneel op 2. Na eindeloos gelobby en druk vanuit de sector is het er toch van gekomen. Vrijdags om tien voor elf 's avonds, zes stukken op een rij (Geslacht, Blackface, Het temmen van de Feeks, Op Hoop van Zegen, De Koopman van Venetië, Kasimir en Karoline) in augustus september 2009. Voor het eerst sinds halverwege jaren tachtig weer registraties van toneel op de televisie. Kosten: € 100.000 per voorstelling. De eerste keer keken er 135.000 mensen. Ter vergelijking: Op ned.1 op dezelfde tijd 933.000 kijkers voor Knevel en van de Brink, op ned.3 529.000 voor het sport-journaal gevolgd door 139.000 kijkers voor Lowlands. Waar is Elvis trok op RTL4 211.000 kijkers, de Sex Education Show op

RTL 5 had er 206.000, de Jupiler League (eerste divisie voetbal) 354.000 op RTL 7 , Shownieuws op SBS 6 had 959.000 kijkers en Discovery Channel 66.000 kijkers. De daaropvolgende uitzendingen werden door een kleine honderdduizend mensen bekeken. Met als uitzondering de laatste, daarnaar keken 34.000 mensen. Met betrekking tot Drama is in de prestatieovereenkomst een stapsgewijze verhoging van het budget tot 15 miljoen euro extra in 2011 ten opzichte van 2007 opgenomen. In 2007 werd er € 60.4 miljoen aan drama uitgegeven (€ 54.4 nieuw en € 6 miljoen voor herhalingen). Dit is inclusief jeugddrama zoals Spangas en incidentele reeksen zoals Sterke Verhalen uit Zoutvloed. Telefilm , Kort! het project One Night Stand en participatie in 18 speelfilms komen elk jaar terug, Cinema junior, een impuls voor de artistieke kinderfilm, is nieuw. Het Mediafonds (voorheen Stimuleringsfonds Culturele Omroepproducties) heeft ook nog eens € 17 miljoen te besteden. Het fonds heeft als doel de ontwikkeling en productie te bevorderen van culturele dramaproducties, documentaires, kinderprogramma's en e-cultuur projecten van de publieke omroep.

Zo op een rijtje gezet gebeurt er aardig wat bij de publieke omroep op het terrein van expressie en kunst. Dat blijkt ook uit het resultaat van de prestatieafspraken. Afspraak 18 tot en met 32 gaan hier over. En het zal niemand verbazen dat bijna alle afspraken zijn nagekomen. Een paar voorbeelden van de televisie:

Afspraak 27: Nieuwe kunstprogrammering: kunstinformatie (waaronder kunst-documentaires), serieuze muziek, dans & ballet, wereldmuziek, jazz en concertregistraties: Afspraak jaarlijks 250 uur, gerealiseerd 401 uur.

► Foto zie pagina 15

Afspraak 28: Nieuwe Nederlandse cabaretregistraties en kleinkunst: afspraak jaarlijks 15 uur, gerealiseerd: 43 uur.

Bij radio is ook alles gerealiseerd op een enkele uitzondering na. Wat internet betreft is het jammer dat het nog niet is gelukt alle beschikbare televisiecontent over kunst & expressie via Cultuurgemist.nl on demand beschikbaar te krijgen.

Is het dan allemaal prachtig wat de publieke omroep doet en zijn de klachten overdreven en onzin. Het is maar net hoe je het bekijkt.

Er is geen overzicht van hoeveel geld er precies naar Expressie gaat maar de verdeling van het geld voor TV (Ned. 1, 2 en 3) ziet er in 2009 als volgt uit:

Nieuws & actualiteiten	13 %
Non-fictie serieus	18 %
Non-fictie human interest	35 %
Sport	1 %
Fictie Nederlands	14 %
Fictie buitenlands	3%
Amusement	16 %
Muziek en dans	0 %

En het is inderdaad zo dat de uitzendtijden bepaald niet prime time zijn. Het blijft een veelgehoorde klacht dat mensen al naar bed zijn wanneer er eindelijk wat kunst wordt uitgezonden. Toch is dat met alle techniek die vandaag de dag beschikbaar

is eigenlijk achterhaald. Het is vrij simpel een apparaat aan te schaffen dat alles voor je opneemt zodat je op je eigen tijd kan kijken. En dat is ook nog eens heel makkelijk te doen met Uitzending gemist. Daarom is het ook zo belangrijk dat snel al het aanbod on demand beschikbaar is.

Menig kunst en cultuurliefhebber haalt zijn of haar neus op voor veel, hierboven ook genoemde, programma's die vallen onder Expressie en Kunst. We gaan hier niet de hele discussie over de glijdende schaal tussen lage en hoge cultuur nog eens overdoen. Wel kunnen we vaststellen dat TV een massamedium is en dat in Nederland de politiek er nog altijd voor kiest dat de publieke omroep van en voor iedereen moet zijn. Dan is het niet zo gek dat er een brede definitie wordt gehanteerd en dat kijk- en luistercijfers een rol spelen. Programma's waar minder kijkers of luisteraars voor worden verwacht krijgen dan niet de beste tijden. Dat neemt niet weg dat door deze redenering de echte kunstliefhebber naar verhouding minder aan zijn trekken komt op het open net.

Als reactie op deze kritiek stelt de NPO dat dankzij de nieuwe media kleinere groepen bediend kunnen worden door bijvoorbeeld themakanalen. In het geval van Expressie en Kunst is dat Cultura.

Cultura
In 2008 programmeerde Cultura meer dan 900 uur televisie. Iedere dag werd drie uur televisie samengesteld op basis van de culturele agenda, maar ook in reactie op het nieuws, zoals bij het overlijden van Hugo Claus en Luciano Pavarotti. In overleg met gezelschappen, kunstenaars en uitgeverijen konden ook af en toe tv premières worden geprogrammeerd. Voorbeelden zijn registraties van de voorstellingen In de ban van Bannink, de Magische Muziekfabriek en een concert van het Nederlands Blazersensemble. Er wordt ook veel oud materiaal vertoond of in een nieuw jasje gestoken, zoals Hier

is.....Adriaan van Dis (inmiddels ook verkrijgbaar op DVD). Er wordt door een kleine redactie veel werk verricht en hier en daar aardig ge-experimenteerd. Maar wel met een klein budget, ongeveer € 1 miljoen per jaar. En het is onduidelijk hoe goed er naar gekeken wordt. Er zijn geen cijfers beschikbaar. Wel is bekend dat Cultura minder dan een aantal andere themakanalen bekeken wordt en dat de kijkcijfers sowieso laag zijn. Dat hoeft niet erg te zijn wanneer de niche voor wie het bedoeld is maar kijkt maar ook dat is onbekend. We kunnen gerust vaststellen dat Cultura (nog lang) geen alternatief is voor het open net.

Op de radio komt er een einde aan de Concertzender. Dat is pijnlijk maar niet onoverkomelijk. Veel van wat daar gemaakt wordt kan door op digitale kanalen die worden ondergebracht bij de VPRO. Maar het is ook een feit dat de beluistering van digitale kanalen niet vanzelfsprekend is.

De kijkcijfers blijven leidend
Conclusie: er is sprake van veel mooie initiatieven bij de publieke omroep en er is ook de bereidheid om het gesprek met de sector aan te gaan over de programmering van kunst en cultuur. Maar we moeten ook constateren dat er naar verhouding nog altijd weinig tijd en geld gaat naar wat toch een van de wezenlijke elementen van een publieke omroep zou moeten zijn. De drang om iedereen te bereiken (en laten we wel wezen de druk om Ster-geld, nog altijd zesentwintig procent van de inkomsten, binnen te halen) leidt er toe dat de balans tussen echte publieke programmering en programma's die er vooral zijn om kijkers en luisteraars binnen te halen scheef zit. Ook al omdat omroepen lang niet altijd genoeg geld krijgen van de NPO om culturele programma's te maken en zo gedwongen worden steeds op zoek te gaan naar aanvullende financiering. Ik ben geen voorstander van een kleine aanvullende publieke omroep. Voor je het weet krijg je dan als kritiek waarom er toch

Kunst en Vormgeving
MC
Mediamatic
Meekers
Mimetheatergroep Bambie
Mondriaan Kwartet

Mondriaan Stichting
MU
Mugmetdegoudentand
Museum Boerhaave
Museum Boijmans van Beuningen
Museum Catharijneconvent

Museum De Paviljoens
Museum Het Rembrandthuis
Museum Jan Cunen
Museum Slot Loevestein
Museum Waterland
Music Meeting

zoveel geld moet naar programma's voor een kleine elitaire groep en mogen we extra gaan betalen voor dit soort programma's. Maar de verdediging nu: "het is wel amusement maar het gaat echt ergens over". Of: "Bij DWDD en Pauw en Witteman zit ook veel Kunst & Cultuur" is teveel een doekje voor het bloeden. Het blijft dus nodig om door te gaan met druk uitoefenen zodat de NPO meer werk maakt van een van haar kerntaken als publieke media organisatie.

De regio
Kijken we naar de stand van zaken met betrekking tot de regionale media dan moeten we het ook hebben over de geschreven pers. Is er landelijk gezien nog altijd behoorlijk aandacht in de geschreven pers voor kunst en cultuur, dat geldt niet voor de regionale kranten. Al was het maar dat die er steeds minder zijn en ze nog altijd in zwaar weer zitten. Dat wordt ook niet gecompenseerd door de lokale huis aan huisbladen. Hun journalistieke ambities zijn bescheiden en de onafhankelijkheid van adverteerders en overheden minder sterk.

Sinds ongeveer een jaar ontstaan er in verschillende grote steden in Nederland bijvoorbeeld in Utrecht, Rotterdam en Den Haag, nieuwe printmedia gericht op de steden (Amsterdam heeft natuurlijk al het Parool). Mogelijk dat die in de toekomst een rol kunnen spelen ook voor kunst en cultuur in de (grote) stad. Vooralsnog is het maar de vraag of deze initiatieven levensvatbaar zijn.

De regionale omroepen blinken ook niet uit in programma's over kunst en cultuur. Een enkele omroep heeft een eigen dramaserie, en soms kan er een programma van een landelijke omroep worden doorgegeven (zoals van de AVRO: verslaggeving van Oerol voor omroep Fryslân, het Prinsengracht concert voor TV Noord Holland en Festival Classique bij omroep West) maar daar blijft het bij. Maar vooral:

dat is nog altijd geen of onvoldoende aandacht voor al die regionale en plaatselijke voorstellingen en evenementen. Toch is er hoop. Het afgelopen seizoen werd er op zes regionale zenders (RTVNH, RTV Utrecht, Omroep Gelderland, Omroep Flevoland, Brabant 10 en Omroep Zeeland) het programma "In het theater" uitgezonden. In het programma wordt de kijker in vijftientig minuten op de hoogte gebracht over wat er speelt op het gebied van theater. Uit onderzoek blijkt dat dit het bezoek flink stimuleert: twee van de vijf kijkers (40%) hebben naar aanleiding van dit programma een theatervoorstelling bezocht. De bekendheid is ook gestimuleerd door het internet. De website bij het programma heeft naast de reportages ook een zoekfunctie die overzicht geeft met wat er waar te doen is.

Nieuwe media
Met goedkope apparatuur kun je ook zelf opnames maken. Of je schakelt daarvoor onderwijsinstellingen in uit de regio. Het wemelt van de communicatieopleidingen. Dat is geen professionele TV of radio maar voor de liefhebber niettemin heel interessant. Het is inmiddels een duidelijk onderdeel van het concept van Radio 6. Voor weinig geld worden opnames gemaakt, ook door de instellingen zelf en die krijgen een plek op radio 6. Voor beeld is dat nog minder makkelijk maar wel mogelijk. Je zou subsidie kunnen vragen bij gemeente of provincie voor de aanschaf van apparatuur en in gesprek gaan met de lokale en/of regionale omroep, of het wordt uitgezonden via de eigen website. Op diverse plaatsen wordt hier al mee geoefend. Het maakt minder afhankelijk van de gevestigde media. En het kan stap voor stap een vanzelfsprekend onderdeel worden van de manieren waarop wat er gemaakt is door zoveel mogelijk mensen gehoord en/of gezien kan worden.

Bronnen:
Meerjarenbegroting NPO 2009 – 2013

NPO Terugblik 2008
Peter Schrurs was van 1998 tot maart 2009 algemeen directeur van de VPRO. Is nu zelfstandig adviseur. O.a. lid van het bestuur van Kunsten '92 en lid van de commissie media van de Raad voor Cultuur.

► Guido Geelen, Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, Amersfoort

► Toneel op 2. Toneelgroep Amsterdam. Temmen van de Feeks.

► Krakers bezetten een deel van het Rijksmuseum
Foto: Chris Reinewald

► Beeld uit de privécollectie van Dirk Denoyelle.
www.amazings.eu Foto: Niko van Horenbreeck.

► Kasimir en Karoline Foto: Phile Deprez

► Dood Paard: RITTER DENE VOSS Foto: Sanne Peper

► Muziekcentrum Nederland: Vloei, installatie van Bram Vreven, gepresenteerd tijdens Gaudeamus Muziekweek 2007 in Muziekgebouw aan 't IJ

► Filmmuseum: Campagnebeeld van de Filmmuseum Biënnale 2007
Ontwerp: Vandejong, Anne de Vries

► Noorderzon: Membros - Febre - 2008 Foto: Pierre Borasci

► Rotterdam Festivals: Uitmarkt '09
Foto: Bas Czerwinski

► Tryater: 11Stêdetocht Foto: Karel Zwaneveld

◀ Stichting SWING:
SWINGdag 2009, Bimhuis Amsterdam, Workshop saxofoon
Foto: Rens Groenendijk

► Nederlands Kamerkoor: seizoen 07/08 Foto: Leo Samama

► **Boekieboekie:** Stichting Autoped
Illustrator: Omslag BB-Buiten, illustratie Sünne Walter

► **Camerata Trajectina** Lysje Flepkous 2007
Foto: Jeroen Smulders

► **Festival a/d Werf** Opening | Michael Moore van Florentijn Hofman 2009 Foto: Merijn van der Vliet

► **Danshuis Station Zuid:** Seven by 2 2007 Foto: Gemma van Linden

► **Premsele:** Streetlab in Amsterdam Zuidoost, project over straatcultuur - 2008 Foto: Harrie Brieffies

◀ **Cultuurnetwerk Nederland:** Dag van de cultuureducatie 2007
Foto: Congreskrant.nl (Co de Kruijf)

► **Danstheater AYA:** Bronstsluier Foto: Peter Janssen

► **Nationale Ballet:** Adaggio Hammerklavier Choreograaf: Hans van Manen Dansers: Jozef Varga en Larissa Lezhnina. 2007 Foto: Stephanie Pistel

◀ **Kunstgebouw:** Schitterend, beeldend kunstproject voor Kunstmenu door Suzanne Drummen Foto: Suzanne Drummen

► **Nationale Toneel:** Liaisons dangereuses naar Pierre Choderlos de Laclos Regie Johan Doesburg Foto: Leo van Velzen

► **Theatergroep DOX:** Fasten Your Seatbelts 2008 Foto: Kurt van der Elst

► **Paradiso:** Jaarlijkse Paradisodebatten van Kunsten '92

► **Nederlands Instituut voor Filmeducatie:** Prijswinaars Filmeducatieprijs met de juryleden: Nadja Hüpscher, Eddy Terstall en Miranda Sloot. 2009 Foto: Simon Bosch

► **Halina Rijn en Carice van Houten** overhandigen petitie aan Tweede Kamerleden voorafgaand aan Kamerdebat, 26 juni 2008

► **Burkaband** ondersteunt petitie Kunsten '92, 26 juni 2008 Foto: FW A

► **Rotterdamse Schouwburg:** Diedier Pasquette Foto: Rob Maas

► Scapino Ballet Rotterdam: Supernova Foto: Hans Gerritsen

► Van Gogh Museum: Van Gogh en de kleuren van de nacht. Eugène Boch (de dichter), 1888 Vincent van Gogh (1853-1890) Musée d'Orsay, Parijs

► Toneelgroep Oostpool: Het Eigen Bloed - 2007 Foto: Antoinette Mooy

► Theaterfestival Boulevard 2009: De helaasheid der Dingen Gezelschap: Afslag Eindhoven Foto: Joep Lennarts

▲ Yo Opera: De Operaflat Yo! Opera Festival

► Theater De Vest: Openluchtconcert Room Eleven Foto: Frans Jong / B4

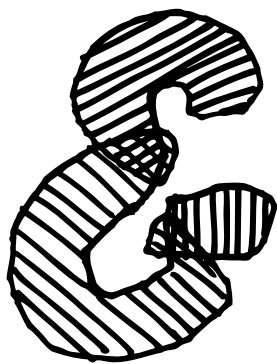

► Kunstgebouw: /Atelier Zuidvleugel/SKOR/Stedelijk Museum de Lakenhal. 110 36 zuidvleugel van Mateusz Herczka (S/P) Foto: Mateusz Herczka

► Bellevue Lunchtheater (Theater Bellevue): Morgen doe ik het van De Pooiers Foto: Jan Reinier van der Vliet

Kunsten '92

Muziek Centrum Nederland
Muziekcentrum van de Omroep
Muziekcentrum Frits Philips
Muziekcentrum Vredenburg
Muziekgebouw aan 't IJ
Muzieklab Brabant

Muziekpodium Zeeland
Muziekschool Amsterdam
Nationale Reisopera
Nederlands Architectuur Instituut
Nederlands Blazers Ensemble
Nederlands Centrum voor

Volkscultuur
Nederlands Danstheater
Nederlands Film Festival
Nederlands Fonds voor de Film
Nederlands Fonds voor
Podiumkunsten

Een kwestie van grenzen

— Paul Kuypers

We zijn weer wat wijzer geworden in de kunstwereld. Sinds het Uitmarktdebat (2009) is het toegestaan om te spreken over het culturaliseren van de politiek. We mochten ons bij die gelegenheid buigen over de vraag hoe dit nieuwe proces zich verhoudt tot het vermaatschappelijken van de cultuur. Er werd ons zelfs gevraagd onze voorkeur voor het een of het ander uit te spreken. De uitslag van de stemming ben ik vergeten, maar dat is niet zo erg, want de uitslag van een onmogelijke vergelijking doet er niet zoveel toe. Ik vermoed ook dat weinigen in de zaal begrepen zullen hebben wat er nu precies op het spel stond en wat de betekenis was van deze twee processen. Ik had de indruk, dat de aanwezige politici de enigen waren, die zich geraakt voelden door het nieuwe politieke perspectief dat hen aan het begin van het seizoen werd geboden. Voor het volk uit de kunstwereld was dat vermoedelijk veel minder duidelijk. Van de inleiders zullen zij op dit punt ook niet veel wijzer zijn geworden. Twee van hen (George Lawson en Carolien Gehrels) hielden zich vooral bezig met de excommunicatie van Thorbecke en het herstel van het bestuurlijke primaat van de overheid. De derde (Els Swaab) beperkte zich tot een beschouwing over de opname van het recht op kunst in de Grondwet. In bepaalde opzichten hadden al die beschouwingen wel iets te maken met de grote bewegingen in de cultuur en de politiek, maar het was toch onduidelijk, waarom er zo'n breed net gespannen moest worden over zo'n smalle materie. Het was het publiek overigens niet aan te zien, dat het daar moeite mee had. Er werd gediscussieerd, er waren bezorgde pleidooien voor de autonomie en de specifieke identiteit van de kunst en de kunstenaar, maar nergens werd de hekel gehaald over de ideologische mutatie van het geldende kunst- en cultuurdebat. Het was opmerkelijk met hoeveel rust en overtuiging de politici en de aan hen gelieerde adviseurs en fondsbeheerders

hun stellingen konden innemen. Thorbecke leek in die sfeer slechts een vage schim, geketend aan het verbrokkelde monument van de overheidsonthouding, gereed voor ontmanteling en vergetelheid.

Niet passende terughoudendheid

De verleiding is groot om het verloop van de discussie en de regie van de thematiek op zo'n massale manifestatie wat nauwkeuriger te volgen. Het enige dat daar hierover gezegd zal worden, is dat de onderwerpen, die de kunstwereld bezighouden en de vertaling die ze krijgen in een publiek of politiek debat, het vermogen van de bepalende factoren (de sprekers, de moderatoren en het verzamelde publiek) te boven lijken te gaan. Het is een interessante vraag, wat de oorzaken van deze discrepantie zijn en hoe zij verholpen kunnen worden, maar dat is een onderwerp dat buiten de limieten van deze beschouwing valt. Het is echter wel de moeite waard om er aandacht aan te besteden, omdat de marginaliteit en de scheefheid van het debat gemakkelijk tot onjuistheden en dubbelzinnigheden in de machtsverhoudingen en in de bestuurlijke operaties kan leiden. Dit aspect zal hier echter niet verder worden uitgewerkt. Het gaat in dit essay om de vraag wat de eigenlijke inzet van de Thorbecke-discussie is, vanuit welke cultuurfilosofie zij wordt gevoerd en wat de waarde is van de registers, waarin zij wordt ingekaderd. Op het eerste gezicht is men geneigd de inzet van de Amsterdamse wethouder van cultuur om de geldigheid van het Thorbeckiaanse dogma ter discussie te stellen te zien als voortkomend uit de benauwenis van een progressieve, welnemende kunstbestuurder, als een poging om los te komen uit het strakke keurslijf van een systematiek, die de politieke bestuurder vergaand in zijn bewegingen beperkt en hem veroordeelt tot een uiterste, in het moderne overheidsbestuur niet passende terughoudendheid. Die stelling is niet onwaar, maar zij is te gemakkelijk en laat de werkelijke drijfveren van het actu-

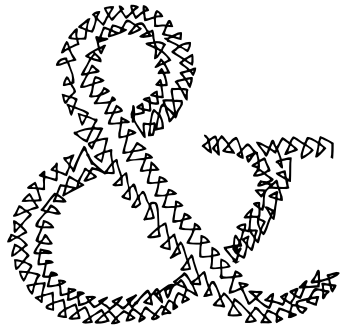
ele politieke activisme onderbelicht. De dadendrang van bestuurders is niet een nieuw fenomeen. Zij heeft een lange traditie, die telkens nieuwe vormen aanneemt en daarin probeert te ontsnappen aan de beperkingen die een politiek democratisch bestel oplegt aan de uitvoerende macht. Die traditie kent een selecte verzameling iconen, die in een stad als Amsterdam wordt aangevoerd door Wibaut, naar wie in het stedelijk debat over Thorbecke geregeld wordt verwezen. In de ogen van de voorstanders van een actieve culturele overheid was Wibaut het toonbeeld van een eigenzinnige bestuurder, die zijn stem-pel drukte op de Amsterdamse cultuur en zich in zijn dadendrang niet al te veel gelegen liet liggen aan de scheidslijnen van een culturele trias politica. Het is echter de vraag of de moderne cultuurwethouder gebaat is met dit soort vergelijkingen. Wibaut leefde in een tijd, waarin het bestuurders was toegestaan een eigen weg te volgen, zonder zich al teveel te bekommeren om de bestuurlijke taboes, zoals die bijvoorbeeld in de doctrine van Thorbecke waren vastgelegd. Hij was bovendien een sociaal-democraat, die een andere opvatting had over de rol van de politiek en de staat dan een liberaal als Thorbecke. Dat politieke aspect wordt vergeten in het actuele debat, dat in neutrale termen wordt gevoerd en waarin de politieke inspiratie van de betrokken wethouder verdwijnt in abstracties als de overheid en de samenleving. Een cultuurwethouder die naar ruimte zoekt om het gezicht van kunst en cultuur te versterken, doet er goed aan om te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om die opdracht gestalte te geven en zich niet te wijden aan het opruimen van een aantal bestuurlijke ficties. Die wethouder moet ook weten dat het spiegelen aan grote voorgangers weinig zin heeft. Hij of zij opereert in een andere context en maakt deel uit van een geïnstitutionaliseerde kunstwereld. De constellatie, waarin de moderne bestuurder zich beweegt, is voor een belangrijk deel door de overheid zelf in het leven geroepen en legt de bestuur-

lijke fantasieën aan banden. Het zijn niet zozeer de belangen van de individuele kunstenaar of de individuele kunstinstelling, maar het is de complexiteit van het stelsel en de systematiek die de vrijheid van de bestuurder beperkt. In het vigerende duale stelsel moeten wethouders veel meer dan vroeger rekening houden met de opvattingen van de gemeenteraad. De bestuurlijke differentiatie krijgt scherpere contouren door de verdeeldheid van visies en opinies binnen het bestuurlijk systeem, maar ook daarbuiten. De doorwerking van deze verschillen in de beleidsvorming leidt in de ogen van de daadkrachtige bestuurder tot vertraging en kwaliteitsverlies en tot een haperende en gebrekkige infrastructuur. Dit laatste is misschien een van de belangrijkste motieven van de huidige cultuurbestuurder om afstand te nemen van de taboes, die zijn inzet blokkeren.

Het on gezegde, ongeziene, ongehoorde

Kunst en cultuur zijn specifieke elementen in het overheidsbeleid. Zij behoren niet tot de reguliere ordeningstaken van de overheid. Het bezwaar van het adagium van Thorbecke is niet dat het de overheid verhindert om een mening over kunsten te hebben of de inhoud van de artistieke praktijk te bepalen, maar dat zij kunst en cultuur uit het bestuurlijke domein lijkt te verbannen. Voor de rechtzinnigen in de leer moeten de grenzen scherp worden getrokken en dient de overheid afstand te houden en zich te beperken tot het schep-pen van condities. Het bezwaar tegen deze voorstelling van zaken reikt verder dan de leer van Thorbecke. Het is ook niet de consequentie van de opvatting dat "de overheid geen oordelaar is van kunst en wetenschap". Veeleer is het de expressie van de in brede kring levende opvatting, dat de overheid reserves in acht dient te nemen, waar de samenleving met zichzelf in gesprek is, de uitdrukking van zichzelf zoekt en in creatieve operaties de waarheid over zichzelf tracht te ontdekken en vorm te geven. In de moderne cultuur gaat het hier vooral om het "andere", om het

Kunsten '92

Nederlands Instituut voor
Animatiefilm
Nederlands Instituut voor
Filmeducatie
Nederlands Kamerkoor
Nederlands KamerOpera Festival

Nederlands Literair Productie -en
Vertalingenfonds
Nederlands Muziek Instituut
Nederlands Openluchtmuseum
Nederlands Philharmonisch Orkest
Nederlands Scheepvaartmuseum

Amsterdam
Nederlandse Dansdagen
Nederlandse Vakgroep Keramisten
Netwerk Jeugdtheaterscholen
Nexus
Nieuw Ensemble

bewegende; niet het zijn, maar het worden, wat niet past in het bestaande, wat verdrongen of uitgesloten wordt, “het ongezegde, het ongeziene, het ongehoorde” (Rancière). In brede zin gaat het om een esthetica van het bestaan, waarin kunst en cultuur als kritiek fungeren en een domein afbakenen, dat zijn eigen rechten en codes kent en dat niet beheerst wordt door een sturend regime van de overheid. In een recent interview in *NRC Handelsblad* (26/27 oktober 2009) pleit de directeur van het Tilburgse Nexus Instituut voor eenzelfde vrijheid van wat hij aanduidt als “de adel van de geest”. De politiek werkt volgens hem volgens een andere logica en moet de intellectuele elite de ruimte gunnen om met een kritische distantie naar de wereld te kijken en zich te wijden aan de vraag naar het goede leven. Om die vraag te kunnen beantwoorden “heb je ideeën, denkers en reflectie nodig, maar ook kunstenaars, omdat we niet zonder verbeelding kunnen”. Als we ervan uitgaan dat kunst en cultuur hun plaats vinden in een stroom die een samenleving doortrekt en in de terugbuigende bewegingen, waarin de vormen en betekenissen van een samenleving ontstaan, dan moeten kunst en cultuur tegen elke prijs weigeren om zich te voegen naar de coderingen van de politieke en maatschappelijke orde. De kunst- en cultuursector is zich onvoldoende bewust van de risico’s die hij loopt door de grenzen van zijn eigen domein niet scherp te markeren. De overschrijdingen van die grenzen door de overheid zijn vaak niet goed zichtbaar. Zij voltrekken zich meestal niet in fysieke vormen maar in vertogen en systemen. De verleidende kern daarvan is de suggestie dat politiek, bestuur en kunst een eenheid vormen, waarin de ideologische waarheid geldt van een gedeelde waarheid en een gedeeld maatschappelijk belang. Dit is echter een misverstand. In haar discursieve praktijken wordt de overheid misschien niet direct gedreven door een ander belang, maar door andere codes en door een andere rationaliteit. Haar maatschappelijke

► Foto zie pagina 15

opdracht is een andere dan die van kunst en cultuur. Haar positie is ook een andere. Afhankelijk van haar politieke en bestuurlijke instelling kan zij een beleid voeren dat de ruimte van kunst en cultuur vergroot of verkleint. De mate waarin dat gebeurt, valt nooit precies te voorzien. Grote ambities zijn vaak verstikkend voor kunst en cultuur. Excellentie en innovatie, sleutelwoorden uit de beleidsnota *Kunst van Leven* van minister Plasterk, zijn ijdele woorden, die niet thuishoren in het vocabulaire van de kunsten. Een term als basisinfrastructuur is niet alleen onbegrijpelijk, maar duidt ook op een realiteit, die alleen in de verbeelding van beleidsmakers bestaat. Die realiteit is echter net als de realiteiten, die schuilgaan achter al die andere grote woorden. De grondslag van de cultuurpolitieke bedrijvigheid van de overheid heeft bijgevolg ook implicaties voor het bestaan en de werkzaamheid van kunstinstellingen en –praktijken. De invoering van het begrip basisinfrastructuur als sleutelwoord in de huidige kunstenplansystematiek heeft er bijvoorbeeld toe geleid dat programma’s en functionele “ketens” veel zwaarder zijn gaan wegen in de advisering en in het beleid. Individuele kunstenaars en kunstinstellingen verdwijnen naar de achtergrond. Zij moeten wijken voor de eisen, die voortvloeien uit wat eerder in deze beschouwing is aangeduid als culturalisering van het politieke bestuur. Die term was bedoeld als aanduiding van het nieuwe culturele activisme van de politiek, maar hij wordt hier verstaan als de actualisering van

de cultuur als een zelfstandige beleidssector. Cultuur krijgt daarmee een bestuurlijke status, die hij voordien niet had en wordt daarbij geleid door een tweetal karakteristieken – integraliteit en connectiviteit – die het belang van zijn nieuwe positie markeren. Die twee termen behoeven misschien enige toelichting. Kort gezegd wordt ermee bedoeld dat de bestuurlijke aandacht voor kunst en cultuur in een aparte beleidssector wordt verzelfstandigd, die een afzonderlijke eenheid vormt binnen de overheidsorganisatie en die tegelijkertijd deel uitmaakt van een veel breder systeem. Dat systeem bestaat uit de arrangementen (die gewoonlijk worden aangeduid met de term cultuurnotasystematiek) aan de ene kant en aan de andere kant uit de connecties met andere beleidssectoren (de economie en planologie) waaraan de cultuursector in een activerende functie is gelieerd. De operaties in die nieuwe setting spelen zich af binnen de coördinaten van een geprogrammeerde functionaliteit, waarin bestaande culturele en artistieke praktijken worden getransformeerd tot beleidsobjecten en systeemelementen. Dat is een ingrijpend proces, dat in scherp contrast staat met het oude subsidiesysteem, dat subsidie vragende instellingen en praktijken intact laat en niet onderwerpt aan de modellerende werking van een nieuw register. De invoeging in dat register betekent dat de specifieke kwaliteiten van de culturele werkelijkheid worden aangetaast en hun kracht verliezen. Allereerste is er sprake van een reductie, die de veelheid aan ervaringen, expressies en betekenissen laat verdwijnen in gestandaardiseerde formules. De formats waarvan het systeem zich bedient kanaliseren de grilligheid en de onberekenbaarheid van de culturele bewegingen in bureaucratische en bedrijfsmatige patronen, waarin de werkelijkheid van kunstenaars en hun praktijken zich niet laat herkennen. De nieuwe orde staat haaks op het beeld van een veelvoudige, bewegende cultuur, zoals dat door de Franse socioloog Michel de Certeau op een briljante wijze in zijn boek “La culture

au pluriel” wordt geschetst. De cultuur voltrekt zich niet in de sfeer van een beleids-systeem. “De werkelijke cultuur van de samenleving profileert zich over zijn marges (...) in de tussenruimten van de micro- en de macrofysieke orde” en hij vergelijkt haar met de belletjes, die in een moeras naar de oppervlakte stijgen. Kees Fens schrijft in vergelijkbare bewoordingen over de Europese cultuur in het eerste hoofdstuk van zijn boek “Dat oude Europa”, dat hij de titel meegeeft: “Het schervenpakket dat Europa heet”. In het verslag van een belangrijke culturele manifestatie in Lille laat hij tegenover de grootspraak van de officiële functionarissen de figuur verschijnen van een middeleeuwse geleerde, Alain de Lille, die “zweeg na alle geleerdheid en koos voor het niet weten van de beschouwing” maar niet werd genoemd tijdens de plechtigheid in de Noord-Franse hoofdstad. Na deze hommage aan het Europese verleden houdt Fens een pleidooi voor een Europese cultuur, die “op zijn best een mozaïek is van resten en andere onbegrepen delen, een cultuur van scherven”. Het zijn die scherven, die samen met de veelvoudigheid van de Certeau, de werkelijke cultuur vormen en die de kern zouden moeten vormen van een even werkelijke cultuurpolitiek.

Oncomfortabele afhankelijkheid

De hier geformuleerde kritiek op het bestuurlijke integralisme ten aanzien van kunst en cultuur is in strijd met het in de kunstwereld, maar ook in de politiek wijd verbreide geloof in een ongedeelde belangenbehartiging van de overheid en van wat we in klassieke termen aanduiden als het particulier initiatief. Dat geloof is gebaseerd op de gedachte dat de zorg voor kunst en cultuur als de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van het veld en de staat moet worden gezien. Die opvatting stamt uit de tijd van het kunstcorporatisme, waarin er sprake was van een nauwe symmetrie in de betrekkingen tussen kunstenaars, ambtenaren en politici op grond van een gelijkgerichte belang-

Kunsten '92

Nieuwint Music Productions
Nieuw West
Noord Nederlands Toneel
Noorderkerkconcerten
Noorderzon Festival
November Music

NTB Vakbond voor Musici
NVS Nederlandse Vereniging van
Speelfilmproducenten
Onafhankelijk Toneel
Opera Spanga
Opera Studio Nederland

Opera Zuid
Organisatie Oude Muziek
Orkater
Orkest de ereprijs
Orkest van de Achttiende Eeuw
Overstekend Wild

stelling voor de kunst en een gemeenschappelijke esthetische gezindheid. Die tijd ligt echter achter de horizon van het verleden. De sensitiviteit van de betrokkenen is misschien niet verdwenen, maar functioneel zijn er grote verschillen en de geledingen van het oude corporatisme zijn opgegaan in de differentiële structuur van het systeem.

De contouren van die structuur zijn niet scherp te markeren. De traditionele adviesorganen (de Raad voor Cultuur) hebben hun invloed zien verminderen. De positie van de fondsen is versterkt, die van de ambtelijke organisatie (het departement) lijkt verzwakt, de verhouding tussen politiek en bestuur is diffuser geworden. In het algemeen is er sprake van een verschuiving van verantwoordelijkheden en van de vervaging van beoordelings- en toewijzingscriteria. Het lijkt er op, dat de grondslag van het systeem niet langer gevormd wordt door de klassieke normen van het bestuur en de staatsinrichting, maar door de abstracte missies en doelstellingen van een bestuurlijk systeem. Daarin is geen plaats meer voor staatsfilosofieën, zoals de Thorbecke-doctrine, maar ook niet voor instellingen en praktijken als basis van een stedelijke of nationale cultuurpolitiek. Een insider wijst er op, dat de kennis van de instellingen bij de adviserende en besluitvormende organen uiterst gering is, hun bestaan wordt gerelativeerd en ondergeschikt gemaakt aan de normen en de formats van het beleid. In deze context is ook de rol van de inhoudelijke adviseurs in het ongerede geraakt. In een eerdere publicatie (in TM) heb ik er op gewezen, dat het kwaliteitsoordeel vermengd is geraakt met functionele en bedrijfsmatige oordelen en gemarginaliseerd wordt door het dictaat van de grote doelen (excellentie, innovatie, participatie). Als gevolg hiervan heeft het kwaliteitsoordeel aan betekenis ingeboet en dreigt het een instrument van subjectieveerbare opportuniteit te worden. De vroegere minister van de Vlaamse cultuur Bert Anciaux wijst in een onlangs in Amsterdam gehouden toespraak op de

“oncomfortabele afhankelijkheid” die het subsidiemecenaat van de overheid met zich meebrengt. Voor de gehonoreerde resulteert zij volgens hem in een onverkwikkelijk gevoel van dankbaarheid en tegelijkertijd in een schuldgevoel voor wat de minder fortuinlijke collega’s overkomt. De nieuwe systematiek versterkt deze gevoelens. De combinatie van het subjectieve kwaliteitsoordeel en de arbitraire normativiteit van de grote doelen verhoogt de kwetsbaarheid van de instellingen en ontwricht de samenhang en de kwaliteit van het landschap. “Politiek en kunsten” verzucht de Vlaamse oud-minister “het blijft een onverteerbare mix”. Deze uitspraak doet misschien niet volledig recht aan de complete mix, waarin kunst en staat zich in Nederland hebben gemanoeuvreed. Zij legt echter wel de vinger op de wonde in het Nederlands cultuurbeleid: de overmoed, waarmee men de kunst in allerlei (semi-) statelijke arrangementen heeft opgesloten, de politieke en ideologische dictaten, waaraan men haar heeft onderworpen en de, veel verder dan de subsidie verplichtheid reikende, afhankelijkheid die zij heeft te verwerken.

Wanneer we dit beeld overzien kunnen we vaststellen dat het cultuurbeleid zich bevindt in een proces van een steeds verdergaande vorm van systemisering. Het traditionele verkeer tussen overheid (als subsidieverlener) en de kunstenaar (als subsidievragers) is ingebed geraakt in een ondoorzichtig stelsel van arrangementen, die als een systeem kunnen worden beschouwd. Een systeem kan worden omschreven als een complexe formatie van communicatieve betrekkingen, dat gericht is op de beheersing van een verscheidenheid aan functies en belangen en daarbij streeft naar een reductie van de veelvoudigheid van de werkelijkheid en van de aanpassing van die werkelijkheid aan haar interne verwerkingscapaciteit. Deze omschrijving klinkt misschien wat abstract, maar met zorgvuldig lezen is het niet moeilijk om in haar de gestalte van het huidige

kunst- en cultuurstelsel te ontdekken. Het is in ieder geval duidelijk, dat dit stelsel op gespannen voet staat met de werkelijkheid van kunst en cultuur, zoals we die in de maatschappij aantreffen. Het grootste gevaar van het systeem is, dat het in zijn drang tot zelfhandhaving gedwongen is om vooral te steunen op de operaties, die zich binnen het systeem voltrekken en daarbij gebruik te maken van een steeds verdergaande modellering van de werkelijkheid. In de literatuur over systemen ligt de nadruk op deze interne mechanica, er is weinig aandacht voor de vraag hoe deze noodlottige zelfreferentialiteit kan worden doorbroken.

Verbestuurlijking

Ondanks dit gemis is het misschien toch de moeite waard om aan het slot van deze beschouwing een enkele aanduiding te geven van de wijze waarop het proces van systemisering in de kunst- en cultuursector kan worden geblokkeerd. Daarbij lijkt het niet verstandig om terug te vallen op oude modellen, zoals het kunstcorporatisme en nog minder op de autoriteit van morele of politieke oproepen, die niet meer zijn dan de ontkenning van een onontkoombare complexiteit. De actuele crisis van het financiële systeem laat zien dat het effect van dit soort reacties praktisch nihil is. Een doeltreffende strategie vraagt een veel hardere inzet, waarin de confrontatie met de bepalende krachten en mechanismen van het systeem wordt aangegaan. In het geval van kunst en cultuur kan men twee ingangen overwegen: de eerste is het mobiliseren van de politiek, de tweede is het herstellen van het primaat van de artistieke praktijken van kunstenaars en kunstinstellingen. Wat de politiek betreft, die heeft zich in het huidige systeem teveel in de hoek van het bestuur laten dringen en zich tegelijkertijd de mogelijkheden van een beroep in laatste instantie laten ontnemen. Ogenschijnlijk waren er plausibele overwegingen om de gang van instellingen naar het parlement te blokkeren. Die gang paste ook niet (langer) in het systeem.

Maar met het beëindigen van deze mogelijkheid werd de toch al marginale politieke dimensie van het kunstbeleid tot een absoluut minimum teruggebracht. De roep om culturalisering van de politiek zal vermoedelijk weinig verandering in deze situatie brengen. Het gaat op dit moment niet om culturalisering maar om politisering van de politiek, hoe paradoxaal dat misschien ook klinkt. De identificatie van de politiek met het bestuur werkt de “verbestuurlijking” van de kunst en het kunstbeleid in de hand en belemmert het ontstaan van een cultuurpolitiek. Door de hechting aan de beleidsvertogen ontnemt de politiek zichzelf de mogelijkheid om een eigen politiek vertoog te ontwikkelen. De politiek moet zijn referentie niet vinden in het idioom van de cultuurnota’s, maar in de taal van de artistieke praktijken. En hij moet in een reflectie op die taal een politieke esthetica zien te ontwikkelen (Rancière). Politieke ideologieën spelen daarbij een rol, maar zijn niet toereikend als bouwstof voor een dergelijke esthetica. Zij zijn echter wel belangrijk, omdat zij kunst en cultuur confronteren met de wijze, waarop er in grote politieke stromingen over de inrichting van de maatschappij wordt gedacht en met de rol die kunst en cultuur daarin kunnen vervullen. Als men het verleden van het Nederlandse cultuurbeleid overziet, zijn die normatieve oriëntaties er altijd geweest. Vanaf het optreden van Minister van der Leeuw in het eerste kabinet na de Tweede Wereldoorlog loopt er een emancipatoire lijn door het nationale

‘Excellentie en innovatie zijn ijdele woorden, die niet thuishoren in het vocabulaire van de kunsten.’

Paradiso	Pictoright	Productiehuis Brabant
Paradox	Poetry International	Productiehuis Oost-Nederland (ON)
Passionate/Bulkboek	Poëziefestival Landgraaf	Proma/Rumbatà
PeerGrouP	POP NL	Rabothheater Hengelo
Perdu	Premsele	Raras Budaya
Persmuseum	Prinses Christina Concours	RASA wereldculturencentrum

cultuurbeleid. Die lijn wordt in verschillende modaliteiten door de verschillende politieke denominaties gevolgd. Voor de sociaaldemocratie ging het om de toegang tot de verworvenheden van de burgerlijke cultuur en om de emancipatie en de ontplooiing van de arbeidersklasse. De christendemocraten waren minder uitgesproken, maar ook zij streefden naar een grotere spreiding van cultuurgoederen en naar vorming en zedelijke verheffing van het volk en de gemeenschap. Voor de liberalen stond de vrijheid van het individu centraal, maar ook zij waren in de traditie van het humanistisch liberalisme schat-

‘Het komt nooit helemaal goed tussen kunst en politiek en dat moet ook zo zijn.’

plichtig aan het ideaal van volksopvoeding en culturele vorming.

Verlies aan samenhang
In de loop der jaren zijn deze idealen ver-
vaagd, maar zij spelen in geactualiseerde
vormen van participatie, verbreiding van
publieksbereik en culturele integratie nog
steeds een belangrijke rol. De patriar-
chale zorgzaamheid is verdwenen, maar
de cultuurpolitieke prioriteiten zijn nog
steeds hetzelfde. Politieke partijen weten
niet goed raad met de ontwikkeling die
de kunsten hebben doorgemaakt en hun
cultuurvisies worden vaak bepaald door de
urgenties van de actuele politieke discou-
sen. In dat opzicht volgen zij het selectieve
spoor van de bestuurlijke programma’s
en van de daarin vastgelegde prioriteiten.
Het is de vraag of er een andere oriënta-
tie denkbaar is. Zijn politieke partijen en
hun culturele woordvoerders in staat om
een cultuurpolitieke koers te volgen met
een eigen gezicht en met eigen speci-
fieke oriëntaties? Dat valt om meerdere

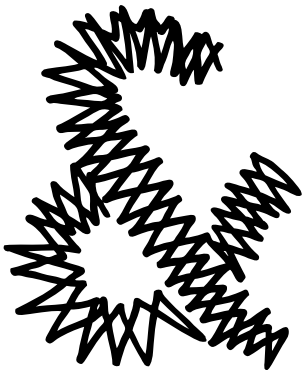
redenen te betwijfelen. Meer dan andere
sectoren weerspiegelt de cultuur de crisis
in het politieke denken en de politieke
praktijk. Dat ligt ook in de rede, omdat
die crisis uiteindelijk een cultuurcrisis is.
Men mag derhalve niet verwachten dat
politieke partijen op dit moment in staat
zijn om nieuwe cultuurpolitieke profielen te
ontwikkelen. De politiek zou de pretentie
op moeten geven, dat zij zich kan identifi-
ceren met wat er zich in de kunsten en de
cultuur afspeelt. Zij moet zich op dit punt
niet laten verleiden door de ambities van
het bestuur. Voor politieke woordvoerders
geldt dat de materie, waar zij zich mee
bezighouden een bepaalde mate van onaf-
hankelijkheid en “apartheid” vraagt en ook
een kritische instelling ten opzichte van de
bestuurlijke en de uitvoerende macht. Ten-
slotte is het van belang, dat zij zich bewust
zijn van het feit dat cultuurpolitiek een in
zichzelf verdeelde opdracht is. Kunst en
cultuur zullen zich nooit helemaal voegen
naar het beleidsregime van de overheid.
Wat belangrijk is in kunst en cultuur (dat
wat er nog niet is, wat tot het rijk van de
mogelijkheden behoort) past meestal niet
in de strevingen en de programma’s van
de besturende overheid. Het kan daarin
alleen ruimte krijgen als de overheid zich
terughoudend opstelt en bereid is om
kunst en cultuur vanuit een minimumposi-
tie te benaderen. Anciaux heeft gelijk; poli-
tiek en kunsten blijven een onverteerbare
mix. Het komt nooit helemaal goed tussen
kunst en politiek en dat moet ook zo zijn.
Het bewustzijn van die spanning is niet
alleen een zaak van de politiek, zij wordt
levend gehouden door kunstenaars en
kunstinstanties. Die kunnen dat echter
alleen als zij op eigen manier uitdrukking
weten te geven aan wat zij beschouwen als
een politieke esthetiek. Tot nu toe slaagt
de kunstwereld daar nauwelijks in. Het
heeft er de schijn van dat de noodzaak
daartoe ook niet wordt gevoeld. De kunst-
wereld laat zich overwoekeren door de taal
die in het systeem gebruikt wordt. En voor
zover men een eigen vocabulaire tracht
te ontwikkelen, vertoont dat opmerkelijke

overeenkomsten met die andere systeem-
taal. De kunstwereld laat zich niet alleen
marginaliseren door de geldende seman-
tiek, maar ook door de rationaliteit van
de bestuurlijke configuratie en de daarbij
behorende erkennings- en financierings-
systematiek. De orde van de kunsten vindt
nergens een maatschappelijke uitdrukking
en wordt volledig geabsorbeerd door de
institutionele orde van een functioneel
besturingssysteem. Dit systeem wordt
gedragen door de symmetrie van een
krachtenveld, dat bestaat uit bestuurlijke
beslissingscentra, intermediaire schakels
en kunstproducerende instellingen en dat
men zou kunnen aanduiden als een neo-
corporatistisch arrangement. De nadelen
van dit soort constructies zijn bekend:
uitsluiting, machtsvorming, ongelijkheid
verschuivende evenwichten, strategische
onzekerheid. De schade wordt in deze
complexe arrangementen vooral geleden
door producerende instellingen en bij
voorrang door de instellingen, die niet
of slechts marginaal in de operaties zijn
betrokken. Dat zijn in dit geval projecten
en praktijken met een tijdelijk karakter,
kleinschalige initiatieven, projecten met
een zwakke institutionele basis. De com-
binatie van kwaliteitsoordelen en bedrijfs-
matige criteria zal zijn doorwerking vooral
vinden in die segmenten van het kunsten-
veld, waar de institutionalisering beperkt
is gebleven of ongewenst wordt geacht.
In het systeemdenken is men geneigd om
die segmenten van de kwalificatie “onder-
complex” te voorzien. Op grond van dat
tekort twijfelt men niet alleen aan de effec-
tiviteit van de gewraakte instellingen maar
ook aan hun innoverend vermogen.
Ook in andere opzichten voldoen zij niet
aan de kwalificaties uit het repertoire van
het actuele cultuurbeleid (vraag- en markt-
gerichtheid, ondernemerschap, excellentie
en internationalisering). Het gevolg hiervan
is dat het cultuurlandschap wordt verdeeld
en gefunctionaliseerd en niet langer wordt
erkend in zijn opbouw en samengesteld-
heid als een culturele geografie. Dat
betekent verlies aan samenhang, dynamiek

en veelvoudigheid.
Het is niet duidelijk, wat de kunst- en
cultuur sector hier tegenover kan stellen.
Tot nu toe blijft de weerstand beperkt tot
een vaag onbehagen en tot het protest
van instellingen, die door subsidieafwijzing
zijn getroffen. Van een verder reikend,
princiepelijk verzet is echter geen sprake.
In mijn opvatting kan dit verzet alleen
doeltreffend zijn, als het zich afspeelt op
twee niveaus, het niveau van cultuur en dat
van kunst. In de semantiek van het beleid
zijn die twee niveaus op dit moment met
elkaar verbonden. Men moet ze in hun
onderlinge samenhang echter problema-
tiseren, omdat ze verschillende ingangen
bieden om de huidige inkadering van
kunst en cultuur in de georganiseerde orde
van het beleidssysteem te doorbreken.
Vanuit de cultuur gaat het om een strijd
tegen de homogeniserende werking van
dat systeem en het scheppen van ruimte
om differentiatie en verscheidenheid tot
hun recht te laten komen. Voor de kunst is
die ruimte van “het andere” een belang-
rijke bestaansvoorwaarde, maar zij staat,
als men dat zo mag zeggen, voor een
eigen waarheid en dat is, zoals Adorno het
uitdrukt “de waarheid van haar onhandel-
baarheid”. Die waarheid is in het geding
in een systeem dat zich schikt naar een
globaliserend design en naar de ficties van
de markt en de internationale netwerken.
Een systeem, dat de accommodatie hoog
in het vaandel voert en dat de kunst de
verlossing biedt van het kleine en het on-
aanzienlijke. Een nieuw *merit good* of een
vorm van contrabande; inhoud vermord
als stijl en designa. Niemand, die daar op
let. Thorbecke is weg. Zijn plaats aan de
grens is leeg. Wij hebben hem te vroeg
begraven.

*Paul Kuypers is publicist en cultuurcriticus,
ook was hij onder andere directeur van De
Balie in Amsterdam.*

Kunsten '92

Raz
Ricciotti Ensemble
RO-Theater / Theaterproduktie Rotterdam
Rotterdam Festivals
Rotterdams Philharmonisch Orkest

Rotterdams Wijktheater
Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur
Rotterdamse Schouwburg
Rijksmuseum Twenthe
Rijksakademie van Beeldende Kunsten

Rijksmuseum van Oudheden
Sandberg Instituut
Scapino Ballet Rotterdam
Schönberg Kwartet
School der Poëzie
School of Performing Arts / Prins

JAARVERSLAG

Kunsten '92 in 2007 en 2008

De overheid op afstand: een spagaat?
“De relatie tussen de kunsten en de politiek, voor velen lijkt het een eeuwige intrige tussen de *schone* en het *beest*, ” stelt de voormalige Vlaamse minister van cultuur Bert Anciaux:

“En daarbij weet u meteen wie hier de rol van het beest op zich neemt. Voor velen, zeker ook buiten de kunsten, blijft de politiek vooral een bezigheid die zich best als moddercatch laat beschrijven. Zeker ministers, in hun aureool van macht, zijn per definitie te wantrouwen. Want ze beslissen over het verdelen van geld, en dat is er steeds te weinig en wordt even voorspelbaar ook altijd fout besteed. En zelfs zij die bij de gegadigden behoren en aan de vetpot mochten likken, worstelen met een oncomfortabele afhankelijkheid – een soort onverkwikkelijk gevoel van dankbaarheid – en tegelijkertijd een schuldgevoel voor wat hun minder fortuinlijke collegae overkwam. De ene zijn dood is de ...” (Theaterfestival, De Brakke Grond, 3 september 2009)

De wens van de politiek om meer op hoofdlijnen te kunnen sturen en de afstand tot de vetpotten te kunnen vergroten, in de hoop daarmee de oncomfortabele positie tussen individuele kunstinstellingen en de politiek te veranderen heeft na veel debat geleid tot de subsidiesystematiek die op 1 januari jl. is ingegaan. De politiek zegt er gelukkig mee te zijn, hoewel de roep om meer invloed op de kunsten luider klinkt. In magazine 40 van Kunsten '92 publiceerde Robbert van Heuven een reconstructie van het proces van herstructurering, dat Medy van der Laan begon met haar nota “*Verschil maken*”. Hij memoreert met name de wetswijziging waardoor de Tweede Kamerleden afstand deden van hun bevoegdheid om per instelling te besluiten welke subsidie zij wel of niet wilde geven. Hij stelt met Minister Plasterk vast, dat het nieuwe systeem wel degelijk is geënt op het Arts Council model, waar de Kamer zich nog recentelijk

tegen had gekeerd. Niet alleen de Kamer is hiermee op grotere afstand gezet, ook de Raad voor Cultuur dreigt in een gemarginaliseerde positie terecht te komen. Van Heuven concludeert:

“Nu Plasterk de overheid wel degelijk op afstand heeft geplaatst, is de sector in de vreemde positie gekomen dat de instellingen in de basisinfrastructuur zich wel naar de overheid moeten verantwoorden, maar de overheid nooit naar de sector. Dat vooral de Kamer op afstand is geplaatst, maar daarbij ook te weinig haar controlerende taak opneemt, heeft nog meer nadelen. Zo geeft het de minister ruimte om vooral op eigen houtje van alles te besluiten. De manier waarop de Raad op handige wijze buitenspel werd geplaatst is daar een symptoom van, maar ook de provincies en gemeentes worden op afstand gehouden”

Over de effecten van de landelijke subsidiesystematiek moet de discussie nog op gang komen. Kunsten '92 heeft een commissie onder leiding van Bart Drenth, voorzitter van Dansgroep Amsterdam, gevraagd daarover een advies uit te brengen aan het bestuur. Ongelukken, zoals die in de muzieksector hebben plaatsgevonden, waren in ieder geval minder ernstig geweest als er bij de indeling van de subsidieregimes beter was geluisterd naar het veld en naar de Raad voor Cultuur. Op stedelijk niveau heeft de Amsterdamse wethouder Carolien Gehrels alvast een voorschot genomen in haar Boekmanlezing d.d. 5 juni 2009. Zij pleit juist voor grotere betrokkenheid vanuit de politiek bij kunst en cultuur, en ook voor meer mogelijkheden om invloed op het beleid uit te oefenen.

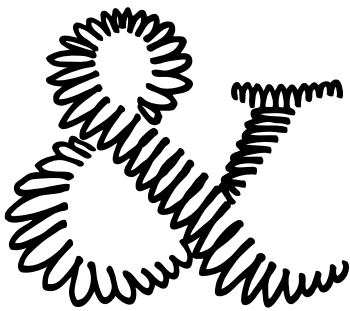
Wat wil dit kabinet met de kunsten?
Het was de titel van het Paradisodebat eind augustus 2007. Deze vraag sleepte zich voort vanaf het moment dat het kabinet Balkenende IV aantrad. Een kabinet, dat voor het eerst sinds begin jaren '90 weer een minister benoemde op cultuur,

dat een ambitieuze agenda had neergezet en ook wilde investeren in kunst, cultuur en erfgoed. Of het een ongelukje was of een doelbewuste keuze zullen we misschien wel nooit weten, maar een feit was dat in de kunstsector de feestvreugde snel werd bedorven door de financiële paragraaf van het regeerakkoord: naast de €100 miljoen die het kabinet zou gaan investeren, werden de cultuurproducerende instellingen aangeslagen voor €50 miljoen, onder het mom van ‘de gebruiker betaalt’. Het heeft niet heel veel moeite gekost om politici ervan te overtuigen dat de schade op cultureel, onderwijskundig en economisch gebied vele malen groter zou zijn dan deze bezuiniging en het tevens de doelstellingen van het eigen beleid zou ondermijnen. Maar het heeft wel de denkrichting van ambtenaren en politici bepaald in de afgelopen 2 jaar. De nadruk lag al vrij snel niet meer alleen op het vergroten van de eigen inkomsten via de kassa. Onderzoek van Bureau Berenschot, dat tijdens het Paradisodebat 2007 werd gepresenteerd, toonde aan dat de mogelijkheden daartoe beperkt waren en er ook andere inspanningen van zowel de sector als de overheid nodig waren om de eigen inkomsten in de kunstsector te vergroten. Die lagen in de sfeer van versoepeling van regelgeving maar ook van investeringen in instellingen om hun positie in de markt te versterken. De *Commissie Cultuurprofijt* onder leiding van Martijn Sanders deed aanbevelingen in die richting, met als uitgangspunt dat tegenover een bezuiniging van €10 miljoen op cultuurproducerende instellingen in de basisinfrastructuur een investering zou staan van €15 miljoen. Toen in september 2008 de kredietcrisis uitbrak, kwam het voorgenomen beleid dat uit de aanbevelingen voortvloeide in een ander daglicht te staan. Welk effect dat zal hebben op de matchingregeling en de innovatieregeling die daaruit zijn voortgevloeid en in 2010 in werking treden, moet nog blijken. Minister Plasterk heeft beloofd de effecten van de kredietcrisis

mee te wegen. Kunsten '92 heeft altijd betoogd dat vergroten van eigen inkomsten in de kunst- en cultuursector nooit doel op zich mag zijn. De overheid heeft immers de taak om behoud van kwaliteit en diversiteit in de sector te bewaken. Bij ontwikkeling van beleid moet de inhoud voorop staan.

Ook het debat over de notitie *Kunst van leven*, de nota waarin Minister Plasterk de hoofdlijnen van het cultuurbeleid voor de periode 2009-2012 uit de doeken deed, werd overschaduwd door de tweespalt die het regeerakkoord had gezaaid. Veel waardering was er voor zijn opvattingen en beleidsdoelen. Eindelijk mocht het weer eens over de kunst zelf gaan en was er meer aandacht voor ontwikkeling, topkwaliteit en internationalisering. De herstructurering van het bestel kreeg langzaamaan zijn beslag. Maar de minister weigerde extra middelen in te zetten voor de instellingen die dat beleid moeten vormgeven, zelfs niet nadat de Raad voor Cultuur adviseerde dat voor invoering van het nieuwe stelsel €26 miljoen extra nodig was. Hij vroeg de Raad zijn huiswerk over te doen en binnen het financiële kader te adviseren. De kunstsector leek niet te gaan profiteren van de extra impuls van €50 miljoen die het kabinet ter beschikking had gesteld. Sterker nog, bijna iedereen dreigde er op achteruit te gaan. “*Laat Plasterk zijn karwei afmaken*”, luidde het pamflet dat Kunsten '92 de Tweede Kamer aanbood op 26 juni 2008. De actie “*Hoed, waar ben je mee bezig*” werd gelanceerd. Ook vanuit provincies en gemeenten werd de druk opgevoerd. De cijfers die tijdens het Paradisodebat in 2008 werden gepresenteerd toonden aan dat de investeringen van het Rijk achterbleven bij die van provincies en gemeenten. Tijdens datzelfde debat bleek de minister gevoelig voor het argument dat nieuw beleid bij instellingen aan toch meer middelen beschikbaar te stellen. Vooral instellingen in de provincies zouden daarvan profiteren. Door toedoen van de

Kunsten '92

Claus Conservatorium
Schouwburg Almere
Schreeuw
Sinfonietta Aurora
Slagwerkgroep Den Haag

SM's Stedelijk Museum 's-Hertogen-
bosch
SNS Reaal Fonds
Soci  t   Gavignie  s
Splendor
Springdance

Stadsarchief Amsterdam
Stadsschouwburg Amsterdam
Stadsschouwburg en Philharmonie
Haarlem
Stadsschouwburg Utrecht
Stedelijk Museum Amsterdam

Bijeenkomsten en activiteiten

Tweede Kamer is uiteindelijk   20 miljoen extra beschikbaar gesteld voor de instellingen in de cultuurnota. Kort daarop barstte de kredietcrisis los, met voor de sector nog onvoorziene gevolgen.

Kunsten'92 en het culturele veld

Door de herstructurering van de subsidiestructuur, de gewijzigde positie van de Raad voor Cultuur, de rol van de politiek en de ontwikkelingen in het culturele veld doemde binnen Kunsten '92 de vraag op welke vorm van belangenbehartiging vanuit de culturele sector zelf het meest gewenst is. De behoefte aan     n helder aanspreekpunt namens de hele sector, analoog aan bijvoorbeeld de NOC/NSF of de SER is aangekaart door de Commissie Cultuurprofi  t en heeft tot een aantal brainstormsessies geleid, georganiseerd door de Cultuurformatie. Kan dat een mogelijke vervanging van Kunsten '92 zijn op termijn, of een additioneel kanaal om het kunstklimaat te verbeteren? Is het   berhaupt mogelijk om namens het diverse culturele veld     n aanspreekpunt aan te wijzen? Kunsten '92 als belangenvereniging met meer dan 400 leden uit de wereld van kunst, cultuur en erfgoed, staat voor kwaliteit en diversiteit in de sector en heeft altijd een onafhankelijke positie nagestreefd. Geen koepel van brancheorganisaties, maar een directe verbinding met de leden.

Een commissie, bestaande uit Ellen Walraven (De Balie), Andries Mulder (Amsterdams Fonds voor de Kunst), Cees de Graaff (Kunst en Cultuur Noord-Holland), Jeltje van Nieuwenhoven (oud-voorzitter Tweede Kamer), Geert van Itallie (Paradiso) en Leontien Wiering (Nederlandse Dansdagen), heeft zich over bovenstaande vragen gebogen en kwam tot een aantal aanbevelingen die in december 2008 aan de leden zijn voorgelegd. De commissie concludeerde:

  Vanuit een onafhankelijke positie stelt Kunsten '92 in al haar activiteiten het brede belang van kunst en cultuur voorop. Daarmee vervult de vereniging een unieke

en autonome positie in het culturele veld. De leden waren het met de commissie eens dat deze functie ook in de toekomst van groot belang is. Kunsten '92 is aanspreekpunt en spreekbuis voor de sector naar aanleiding van actuele politieke ontwikkelingen. Op cruciale momenten vertegenwoordigt Kunsten '92 het gemeenschappelijk belang van de sector naar de politiek en de pers. Kunsten '92 is als dijkbewaker alert en stelt ongewenste effecten van beleid aan de kaak bij overheid en politiek. Kunsten '92 richt zich op politici en beleidsmakers om lange termijn doelen voor kunst en cultuur te formuleren en onder de aandacht te brengen. Agendasetting is een belangrijk onderdeel.  

De commissie heeft voorgesteld de organisatie op een aantal punten aan te passen om zo de effectiviteit en het draagvlak van de organisatie te vergroten. Versterking van betrokkenheid van de leden en het zichtbaarder maken van samenwerkingsverbanden met andere organisaties hebben in activiteiten als de actie   Hoed, waar ben je mee bezig   en het CultuurCollege hun uitwerking reeds gevonden.

BIJEENKOMSTEN EN ACTIVITEITEN IN 2007

Kan de markt de kunst tillen?

10 mei 2007 in De Balie te Amsterdam
Een debat over de invloed van privaat versus publiek geld voor de autonomie, kwetsbaarheid en positie van de beeldende kunstinstellingen en kunstenaars. Debat in samenwerking met Tijdelijk Museum Amsterdam.
Met: Ann Demeester (De Appel), Erik Hitters (Erasmus Universiteit), Laetitia de Leede (Triodosbank), Ryclef Rienstra (VandenEnde Foundation), Ren  e Steenberg (NRC Handelsblad), Elias Tieleman (Kunstenaarscollectief Orgacom) en Philip Tijsma. Verslag zie www.kunsten92.nl/debat.

Informatiebijeenkomst en ledenbijeenkomst over Kunst van Leven

6 juli 2007 in de Stadsschouwburg te Utrecht
Bijeenkomst, georganiseerd in samenwerking met het Ministerie van OC&W. Onderwerp was het nieuwe subsidiestelsel. Met: Martin Berendse, directeur Kunsten van het Ministerie van OCW, Hans Anderson, projectdirecteur Nederlands Fonds voor de Podiumkunsten, Sander Bersee, directeur Cultureel Erfgoed van het Ministerie van OCW. Onder leiding van Ad 's-Gravesande, voorzitter van Kunsten '92. Verslag zie www.kunsten92.nl/debat

Tijdens de algemene ledenvergadering die daarop volgde werd geconstateerd dat hoewel de ambities van de minister grotendeels worden gedeeld, de uitvoering nog te weinig concreet was. Met name de inrichting van twee nieuwe fondsen en een basisinfrastructuur, gecombineerd met onzekerheid over subsidiecriteria en financi  le kaders, riepen veel vragen op. Men waarschuwde voor een te haastige invoering met onvoldoende uitgewerkte regelingen. Kunsten '92 heeft die zorg geuit aan de Raad voor Cultuur, de minister en de Tweede Kamer.

Uitmarktdebat   Wat wil dit kabinet met de kunsten  ?

26 augustus 2007 in Paradiso te Amsterdam
Debat i.s.m. Paradiso en Kunst van Vooruitzien. Onderzoek: Bureau Berenschot
In een periode waarin de toegangsprijzen voor kunst en cultuur tientallen procenten m    r zijn gestegen dan de inkomens en de inflatie, de budgetten van veel kunstinstellingen zijn afgenomen door generieke kortingen en de productiekosten alleen maar stijgen, is nu de vraag: hoe kan de kunstwereld verder verzakelijken? Kan de kunstwereld (podiumkunsten, de museale wereld en andere 'producerende' instellingen) deze kabinetsperiode het artistieke niveau handhaven of zelfs versterken? De mogelijkheden zijn beperkt, constateerde Berenschot. Prijsdifferentiatie biedt de meeste kans en het vergt ook investeringen vanuit de overheid.
Met: Atzo Nicolai (VVD), Hans van Leeuwen (SP), John Leerdam (PvdA) en Frans de Nere   tot Babberich (CDA), Cees Langeveld (Chass  theater Breda), Bart Drenth (Berenschot), Sigrid Hemels (Universiteit Leiden) en Wolter Lommerde (...). Het debat werd geleid door Paul Witteman. Verslag zie www.kunsten92/debat

Debat   De Toren van Babel, Multicultureel Theater in Nederland  

5 september 2007 in de Balie te Amsterdam, in samenwerking met TF3
Er woedt een strijd om het verhaal. Wat kan of mag verteld, wie kan of mag het vertellen en hoe dat te doen op het toneel?
Sprakverwarringen en misverstanden spelen een grote rol in de artistieke beoordeling van multiculturele acteurs, gezelschappen en hun theatertaal. De theatermakers in de zaal hadden heel andere zorgen het ontbreken van zwarte acteurs bij de grote gezelschappen nog altijd nagenoeg. Veel interessant aanbod ontstaat buiten de gebaande paden en vindt aansluiting bij internationale praktijken

Kunsten '92

Stedelijk Museum De Lakenhal
Stedelijk Van Abbemuseum
STEIM
Stella Den Haag
Stichting Het 20ste-eeuwse Lied
Stichting Artes

Stichting Brokken
Stichting Cultuur Inventarisatie
Stichting dOek
Stichting Educatieve Orkest Projecten SEOP
Stichting InterArt

Stichting Internationale Concerten en Werkgroepen
Stichting Internationale Culturele Activiteiten (SICA)
Stichting Jam
Stichting Koorbegeleidingen

Met o.a.: Andrew Makkinga, Stephan Sanders (publicist en columnist), Laurien Saraber (adviseur, onderzoeker en publiciste), Ursul de Geer (regisseur, jurylid TF), Boris van der Ham (Tweede Kamerlid D66)

Ledenbijeenkomst over nieuwe subsidie-structuur

29 oktober 2007 in de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten te Den Haag
Bijzondere ledenbijeenkomst over de regelingen voor vierjarige subsidies bij het NFPK+ en de basisinfrastructuur. Kunsten '92 stelde Kamerleden en hun medewerkers in de gelegenheid kennis te nemen van de reacties, vragen en onzekerheden die er leven bij de leden van Kunsten '92 over de nieuwe subsidiestructuur. Gevreesd werd voor kortingen op het budget en verhoogde eigen inkomsteneisen. Hans Anderson, fusiedirecteur bij het Nederlands Fonds voor de Podiumkunsten+ (NFPK+), gaf tijdens de bijeenkomst informatie over de stand van zaken bij het fonds. Hij gaf aan op dat moment sterke aanwijzingen te hebben dat op dat moment niet bezuinigd zou gaan worden op het budget van het fonds.

BIJEENKOMSTEN EN ACTIVITEITEN IN 2008

Ledenvergadering en bijeenkomst over Commissie Cultuurprofijt

19 februari 2008 in Muziekgebouw aan 't IJ te Amsterdam
Informatiebijeenkomst naar aanleiding van het verschijnen van het advies van de Commissie Cultuurprofijt en de adviesaanvraag voor de basisinfrastructuur aan de Raad voor Cultuur.
Met: Marianne Versteegh (Kunsten '92), Martijn Sanders en Jet de Ranitz (Commissie Cultuurprofijt), Kees Weeda, (secretaris van de Raad voor Cultuur) en Aad Hoger-vorst (directie Kunsten OC&W). Verslag zie www.kunsten'92.nl/debat.

Bijeenkomst n.a.v. advies Raad voor Cultuur voor € 26,6 miljoen meer

5 juni 2008 in De Balie te Amsterdam
Cultuurprofijt, het recente advies van de Raad voor Cultuur, de afwijzing van de vraag om een breder financieel kader door minister Plasterk en hoe het nu verder moet, het moest allemaal worden besproken op deze bijeenkomst..
René Goudriaan van onderzoek- en adviesbureau APE presenteerde onderzoekgegevens over prijselasticiteit in de culturele sector. De grootste kans ligt in het toepassen van meer prijsdifferentiatie tussen goedkope en dure kaartjes. Het tweede deel van de bijeenkomst stond in het teken van de het advies van de Raad voor Cultuur. Deze adviseerde de minister € 26.6 miljoen aan het budget toe te voegen ten behoeve van de instellingen in de basisinfrastructuur. De minister heeft dit geweigerd en om een nieuw advies gevraagd. De leden van Kunsten '92 menen dat het advies van de Raad voor Cultuur toch opgevolgd moet worden en besluiten dat het tijd wordt om in actie te komen. Uit de aanwezigen wordt een kerngroep samengesteld die activiteiten gaat opstarten om de publieke opinie en de politiek te beïnvloeden.
Met: René Goudriaan (APE), Els Swaab (Raad voor Cultuur), Ad 's-Gravesande. Zie www.kunsten92.nl/debat

Petitie aan Tweede Kamerleden voorafgaand aan Kamerdebat

26 juni 2008 Binnenhof te Den Haag
Actrices Halina Reijn en Carice van Houten overhandigen aan cultuurwoordvoerders van de Tweede Kamer een petitie onder de titel "Kamer, maak het karwei van Plasterk af! Investeer in kunst en cultuur!" De overhandiging vond plaats voorafgaand aan een extra Kamerdebat met minister Plasterk over zijn beleidsvoornemens. Tijdens het debat worden de eerste tekenen van een koerswijziging in de coalitie zichtbaar. Zie ook www.kunsten92.nl/debat

Paradisodebat "Plasterks beleid versus de weerbarstige praktijk"

31 augustus 2008 in Paradiso te Amsterdam
Onder leiding van journaliste Clair Polak discussieerden landelijke, regionale en lokale politici en bestuurders over het verschil tussen respectabele ambities en de harde werkelijkheid: alle instellingen in de cultuurnota dreigden te worden teruggezet op het niveau van 2006. De coalitie had €50 miljoen extra beschikbaar gesteld voor cultuur, maar de rijksge subsidieerde instellingen zouden niet in staat gesteld worden het door henzelf en de overheid gewenste nieuwe beleid waar te maken.
Tijdens het debat werd minister Plasterk geïnterviewd door Clair Polak. In dit interview vertelde hij tijdens zijn vakantie onder een klapperboom tot de conclusie te zijn gekomen dat het een onaantrekkelijke gedachte was om instellingen voor nog eens vier jaar met een gelijkblijvend historisch budget op te zadelen. Hij meldde dat hij op Prinsjesdag een begroting zou presenteren die een sterk kunstenbestel mogelijk maakt; hij verwachtte echter niet iedereen blij te kunnen maken. Tijdens de Uitmarkt werd ook de actie "Hoed waar ben je mee bezig?" gelanceerd.
Met: Aleid Wolfsen (burgemeester van Utrecht), Carolien Gehrels (wethouder cultuur in Amsterdam), Harry van Waveren (gedeputeerde in Zeeland), Marriët Mit-tendorf (wethouder cultuur in Eindhoven) en de Tweede Kamerleden John Leerdam (PvdA), Nicolien van Vroonhoven (CDA), Han ter Broeke (VVD), Boris van der Ham (D66), Hans van Leeuwen (SP) en Mariko Peters (GroenLinks).

Debat "Het Theater en de Stad"

10 september 2008 in de Balie te Amsterdam, in samenwerking met TF3.
Welke plek nemen gezelschappen en makers nu en in de toekomst in de stad in, welke positie en functie heeft de stad t.o.v. het rijk, hoe versterkt de stad het theater en andersom? En wat zijn de implicaties van de adviezen van de Raad voor Cul-

tuur en het NFPK+ voor de grote steden? Stadstheater of Theaterstad?
Met: Guido Wevers (Theater aan het Vrijthof Maastricht), Nico Jansen (hoofd Culturele Zaken Utrecht), Evert de Jager (algemeen directeur het Nationale Toneel, Den Haag) en Nanette Ris (zakelijk leider Paardenkathedraal, Utrecht). O.l.v. Bert van Meggelen (voormalig intendant Rotterdam Culturele Hoofdstad)

Discussieavond over en met Commissie Muziek NFPK+

10 september 2008 in Muziekgebouw aan 't IJ te Amsterdam
De subsidiebeslissingen voor vierjarige subsidies van de commissie Muziek van het Nederlands Fonds voor Podiumkunsten+ hebben veel onrust veroorzaakt. Met name de hedendaags gecomponeerde, jazz- en wereldmuziek komen er slecht vanaf. De laatste twee genres zien de subsidies teruglopen met respectievelijk 15% en 45%. Bij de hedendaagse muziek vallen rake klappen. Een groot gedeelte van het vrijgekomen geld is vervolgens niet ingezet voor de ensembles, maar ter beschikking gesteld voor festivals en de sector muziektheater. Tegen deze achtergrond heeft Kunsten '92 de commissie Muziek van het NFPK+ gevraagd zich in het openbaar te verantwoorden. In zijn inleiding laat Ad 's-Gravesande, voorzitter van Kunsten '92, weten dat het fonds wel enkele voorwaarden heeft gesteld, waaronder dat de gespreksleiding in handen zou liggen van een onafhankelijk voorzitter. Lennart Booij zal deze rol vervullen en benadrukt zijn onafhankelijkheid nog eens tijdens zijn introductie. Namens het fonds zijn George Lawson (voorzitter Raad van Bestuur), Roland Kieft (voorzitter commissie Muziek), Erwin Roebroeks (lid commissie Muziek) en Henriëtte Post (secretaris commissie Muziek) bereid gevonden toelichting te geven op de procedure en criteria die gehanteerd zijn door de commissie.

Kunsten '92

Stichting Kultoor
Stichting Kunst en Openbare Ruimte (SKOR)
Stichting Lezen
Stichting Pensioenfonds Cultuur

Stichting Strijkkwartetten Nederland
Stichting Swing
Stichting WIG
Stichting Zuidelijke Dansvoorziening

Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties
Stimuleringsfonds voor Architectuur
STIP-Producties
STOA

Het Cultuur-Communicatie en College informatie

Ledenvergadering/ bijeenkomst o.a. Fonds Cultuurparticipatie en visie Noorda/Rinnooy Kan op subsidiestelsel
8 december 2008 in het Ketelhuis te Amsterdam
Jan Jaap Knol (interim directeur) gaf een presentatie over het Fonds Cultuurparticipatie en Cas Smithuijsen (directeur Boekmanstichting) analyseerde de toepasbaarheid van het universitaire model van A. Rinnooy Kan en S. Noorda voor de culturele sector. Vooruitlopend op de officiële evaluatie van het subsidiestelsel wordt een evaluatiecommissie ingesteld om met haar eigen bevindingen te komen. Deze zal onder voorzitterschap staan van Bart Drenth (Voorzitter Dansgroep Amsterdam en partner bij Berenschot).

Het CultuurCollege is een initiatief van Kunsten '92, de Boekmanstichting en de Faculteit Kunsten van de Universiteit Leiden en wordt ondersteund door bureau Berenschot. Met het CultuurCollege willen zij veelbelovend talent in het begin van hun politieke of bestuurlijke kennis laten maken met een doorsnede van het Nederlandse kunst- en culturaanbod door middel van een zeer exclusief programma. Vanuit de gedachte 'jong geleerd, oud gedaan' wil het CultuurCollege toekomstige bestuurders zo enthousiast maken voor de sector, dat ze in hun verdere carrière het belang van cultuur vanzelfsprekend zullen vinden. Ook voor de sector zelf is het interessant deze groep jong talent te ontmoeten. Tijdens dit programma krijgen de deelnemers werkcolleges over theater, muziek, musea, dans en andere facetten van de cultuursector, ter voorbereiding op een bezoek aan een voorstelling of een tentoonstelling. In seizoen 2007 - 2008 bezochten zij Het Nationale Ballet, het Schönberg Kwartet, De Veenfabriek, en het Maritiem Museum.

www.cultuurcollege.nl

BERICHTEN PER E-MAIL

Kunsten '92 houdt leden en belanghebbers regelmatig op de hoogte van haar activiteiten en belangrijke ontwikkelingen via e-mail. Door de regelmaat waarmee berichten zijn verzonden is het in 2005 ingestelde maandbericht veranderd in een nieuwsbericht dat verzonden wordt in 'beleidsluwe' periodes. In 2007 werden 31 berichten via mailinglijst verzonden en in 2008 34 berichten.

NIEUWSBRIEF EN PUBLICATIES

Onderstaande publicaties zijn allen terug te vinden op www.kunsten92.nl

NIEUWSBRIEF #36 (juni 2007)

Dromen van het onmogelijke, dat is onze plicht In deze nieuwsbrief Lotte van den Berg over het Mogelijk Onmogelijke, Paul Kuypers over het beleidsuniversum van Plasterk, meningen over 'meer-voor-minder' in de Beeldende Kunst en de gevolgen van de nieuwe BTW-regelgeving.

NIEUWSBRIEF #37 (november 2007)

Teunis IJdens over de aanstaande evaluatie van de WWIK, Sigrid Hemels analyseert en vult de fiscale aanbevelingen van de commissie Cultuurprofijt aan en Walter Groenen over de nieuwe cultuurkaart.

NIEUWSBRIEF #38 (april 2008)

Innoveren, participeren! Voor de brave burgers van dit mooie land...
In deze nieuwsbrief commentaar op Innoveren, participeren! van de Raad voor Cultuur, Cees Langeveld over de zin en onzin van het profijtbeginsel, Ad 's-Gravesande over de behoudzucht van de Publieke Omroep en de plussen en minnen in het Regeerakkoord.

NIEUWSBRIEF #39 (oktober 2008)

Stand van Zaken
Aandacht voor het nieuwe subsidieplan 2009-2012, reacties van instellingen, de motie Hamer c.s., de besteding (en

bezuiniging) van de zogenaamde enveloppegelden voor cultuur en een opsomming van de knelpunten die nog niet opgelost zijn. Rob Docer geeft zijn reactie op de nota een Cultuur van Ontwerpen en de Filmsector toont zich ontevreden over de documentaire- en animatiebrief van minister Plasterk.

BRIEVEN EN PERSBERICHTEN IN 2007 (15)

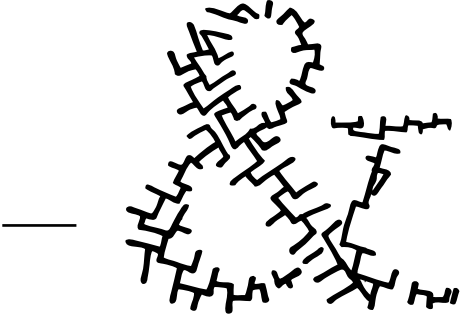
11 januari 2007 Brief aan informateur Wijffels – Kunst en cultuur in het regeerakkoord

Kunsten '92 vraagt informateur Wijffels kunst en cultuur te betrekken bij de formatiebesprekingen en meer ruimte voor ontwikkeling en vernieuwing te geven. Zowel in inhoudelijk als zakelijk opzicht. Als bijlage werd het Pamflet voor een nieuw Kabinet (oktober 2006) toegevoegd die 7 aanbevelingen voor het kunst en cultuurbeleid bevat.

18 januari 2007 Kunsten '92 geeft reactie op advies commissie Alons

Brief aan minister Van der Hoeven n.a.v. debat tijdens de ledenvergadering in het Ketelhuis op 13 december 2006 en het advies van de Commissie Alons *Naar een fonds voor muziek, dans en theater* (datum). Inzet is: geen Arts Council. Kunsten '92 kan zich op hoofdlijnen vinden in het advies voor één sectorfonds. Wel vraagt zij aandacht voor transparantie en democratische controle door en op het fonds. Vraagtekens worden geplaatst bij de wijze waarop de 10% beleidsvrije ruimte besteedt wordt door het fonds. Daarnaast wordt bepleit samenwerking met andere overheden in het fonds te verankeren door een lid van de Raad van Bestuur hiermee te belasten en af te stemmen met andere private fondsen.

Kunsten '92

Stroom Den Haag
Stut theater
SubmarineChannel
Tamar-Muziektheater
Terschellings Oerol Festival
Teylers Museum

TF Theaterfestival van Nederland en
Vlaanderen
The Amsterdam Summer University
Theater aan het Spui
Theater Artemis
Theater Bellevue

Theater De Citadel
Theater De Engelenbak
Theater De Vest
ThEater EA
Theater Gnaffel
Theater Ins Blau

7 februari 2007 **Presentatie Mauritshuis Manifest. Vitale Verbindingen versterken – Een cultuurpolitieke agenda voor 2007-2010**

Het nieuwe kabinet heeft de culturele sector hard nodig om haar ambities op het gebied van integratie, onderwijs en burgerschap uit te voeren. Dat was één van de conclusie van de bijzondere ontmoeting in het Mauritshuis tussen Tweede Kamerleden en een brede culturele delegatie. De ontmoeting werd georganiseerd door de Cultuurformatie, een coalitie waar Kunsten '92 deel van uitmaakte. Het voorzitterschap was in handen van Martijn Sanders.

7 februari 2007 **Persbericht: Regeerakkoord. Kabinet bezuinigt op Kunsten**
Reactie op het regeerakkoord van het Kabinet Balkenende IV
Naast een intensivering voor cultuur, oplopend tot 100 miljoen voor de beleidsprioriteiten van het Kabinet is voorzien in een korting oplopend tot 50 miljoen op de producerende kunstinstellingen. Door toepassing van het profijtbeginsel dient dit bedrag gecompenseerd te worden door verhoging van bijvoorbeeld de entreprijzen. Kunsten '92 is van mening dat dit niet past in het beleid om de participatie te verhogen en rekent uit dat dit een bezuiniging van 15% op de cultuurnotasubsidies inhoudt. Kunsten '92 kondigt Alarmfase 1 af en dringt er bij de Tweede Kamer op aan een beuziging op grond van het profijtbeginsel af te wijzen.

22 maart 2007 **Brief aan de Provinciale Staten**
Kunsten '92 verwelkomt de nieuw benoemde leden van de Provinciale Staten en roept op tot een consistent Provinciaal cultuurbeleid.

7 april 2007 **Wetswijziging biedt geen plaats voor inhoudelijk cultuurpolitiek debat**
De herijking van de cultuurnotasystematiek beoogt meer differentiatie aan te brengen in het subsidiesysteem en het debat

tussen minister en Tweede Kamer terug te brengen tot de hoofdlijnen van het cultuurbeleid. Kunsten '92 constateert dat in de concept wetswijziging van minister Plasterk geen waarborgen zijn opgenomen om het debat op hoofdlijnen te kunnen voeren. Kunsten '92 vraagt de Tweede Kamer om in de nieuwe Wet op het Specifiek Cultuurbeleid vast te leggen dat één keer per vier jaar een integrale inhoudelijke beleidsnota aan de Tweede kamer wordt voorgelegd, gevoed door een integraal advies van de Raad voor Cultuur ook over de fondsen. Kunsten '92 benadrukt die visie nogmaals tijdens een rondetafel bijeenkomst in de Tweede Kamer op 16 april. Onder druk van de Kamer wordt de bepaling aan de wet toegevoegd dat *minimaal eens in de vier jaar* een integrale nota met de hoofdlijnen van het cultuurbeleid verschijnt. De fondsen worden in het vervolg beoordeeld door visitatiecommissies, maar de minister zegt de Kamer toe deze zelf te benoemen en de Raad voor Cultuur hierbij te horen.

25 mei 2007 **Brief aan de Minister over de gevolgen van het Regeerakkoord**
In een brief aan Minister Plasterk uit Kunsten '92 haar zorgen over de gevolgen van het financiële kader en vraagt de Minister om de kwaliteit van het aanbod centraal te blijven stellen en de mogelijkheden om het bereik van het aanbod uit te breiden te versterken.

31 mei 2007 **Reactie Kunsten '92 op Innoveren, Participeren!**
Brief aan minister Plasterk over het advies *Innoveren, Participeren!* van de Raad voor Cultuur ten behoeve van de hoofdlijnen voor het cultuurbeleid en de invulling van de basisinfrastructuur. Kunsten '92 reageert positief, maar vindt het jammer dat zowel het centrale thema 'cultureel burgerschap' als de gevolgen van een aantal maatschappelijke ontwikkelingen te weinig uit de verf komen. Aan de andere kant ontbreken op de centrale agenda enkele onderwerpen die daar wel thuishoren, zoals de fondsen. Kunsten '92 is bezorgd

over de afstemming tussen overheden. Gelet op het beperkte financiële kader ziet het er naar uit dat veel voorstellen van de Raad niet of slechts deels kunnen worden overgenomen. Dat kan ernstige gevolgen hebben voor de kunstwereld. Daarbij vormt de nog altijd voortdurende onzekerheid over de uitwerking van de veranderingen in het bestel een extra risicofactor.

24 juni 2007 **Kunsten '92 reageert op de hoofdlijnennotitie Kunst van Leven**
Onder de kop *Hulde voor ambitieuze nota Plasterk, uitwerking kunstig in het vage* prijst Kunsten '92 minister Plasterk voor het voorop plaatsen van de intrinsieke waarde van de kunst. Inmiddels is ook duidelijk dat de Cultuurprofijskorting is verminderd van 50 naar 10 miljoen in 2012. Tegelijkertijd is er nog veel onduidelijk over hoe uitgangspunten als 'meer voor minder', 'brede basis, hoge top' de vertaling naar de praktijk zullen vinden.

28 juni 2007 **Persbericht: CultuurCollege voor politiek en bestuurlijk talent van start**
Aankondiging van het programma dat Kunsten '92 i.s.m. de Faculteit der Kunsten van de Universiteit Leiden en ondersteund door Bureau Berenschot hebben opgezet om veelbelovend en gevorderd talent in het begin van hun politieke, bestuurlijke of commerciële carrière kennis te informeren over en te confronteren met de wereld van kunst- en cultuur.

26 augustus 2007 **Persbericht: Investerings nodig om eigen inkomsten cultuursector te vergroten**
Ten behoeve van het Uitmarktdebat 2007 lieten Kunsten '92, Kunst van Vooruitzien en Paradiso Bureau Berenschot onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om de eigen inkomstenkant van culturele instellingen te versterken. In een persbericht presenteert Kunsten '92 de conclusies die zij aan het onderzoek verbindt. Zo is het nodig om te investeren om de eigen inkomsten in de cultuursector te vergroten,

komen extra publieksinkomsten nauwelijks ten goede aan de producerende instellingen en zijn maatregelen niet op de gehele sector toepasbaar. Het rapport is een inventarisatie van de kansen en risico's bij invoering van maatregelen ter verhoging van eigen inkomsten. Na deze eerste stap moeten op veel punten de effecten nader onderzocht worden. Kunsten '92 stelt het rapport ter beschikking aan de Commissie Cultuurprofijs, die op verzoek van Minister Plasterk gaat onderzoeken hoe het profijt van de cultuursector kan worden vergroot.

31 augustus 2007 **Kunsten '92 vraagt in brief aan Tweede Kamer om uitstel besluitvorming over 'Kunst van Leven'**
Alhoewel Kunsten '92 bewondering heeft voor de wijze waarop de minister zijn beleid heeft gepresenteerd en de manier waarop hij het cultuurprofijsbeginsel van een bezuiniging heeft om te buigen in een intensivering vindt de vereniging dat het voor de Tweede Kamer nog niet goed mogelijk is om een oordeel te vellen over de nota.
Zowel in de uitwerking van plannen als op het gebied van de financiën bestaan nog veel onzekerheden, met onvoorziene gevolgen voor de doelen gesteld worden. Daarom vraagt Kunsten '92 in een brief aan de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen van de Tweede Kamer om uitstel van de definitieve besluitvorming over de nota 'Kunst van Leven'.

19 september 2007 **Persbericht: Eerste reactie op cultuurbegroting 2008**
De tekst klopt, maar de cijfers vertellen een ander verhaal. Dat is wat Kunsten '92 opvalt na een eerste lezing van de Rijksbegroting 2008. Waar in tekst wel verwezen wordt naar de wijzigingen in het subsidiebestel ontbreekt de financiële vertaling van de wijzigingen in zijn geheel. Kunsten '92 roept in herinnering dat de minister eerder had toegezegd dit wel te doen.

Theater Instituut Nederland
Theater Kikker
Theater Lantaren/Venster
Theater van de Verbeelding
Theater Zeebelt
Theaterbureau Zimihc

Theaterfestival Boulevard
Theatergroep Carver
Theatergroep Kwatta
Theatergroep Max
Theaterproductiehuis Zeelandia
Theaters Diligentia & PePijn

Theaterwerkplaats Generale Oost
Toneelgroep Amsterdam
Toneelgroep Oostpool
Toneelschuur Producties
Tryater
Tumult, Utrechts Debatcentrum

11 december 2007 **Kunsten 92 vraagt Tweede Kamer waarborgen voor behoud Nederlands Model**
Kunsten '92 vraagt de Tweede Kamer er alert op te zijn dat de verworvenheden van het 'Nederlandse model' in het nieuwe subsidiestelsel behouden blijven en tevens dat voor de invoering van de stelselherziening voldoende middelen beschikbaar worden gesteld. Daarnaast is dringend helderheid gewenst over het totale financiële kader van de nota en over de concretisering van een aantal beleidsuitgangspunten daarin.

BRIEVEN EN PERSBERICHTEN 2008 (17)

31 januari 2008 - **Persbericht Reactie Kunsten 92 op Commissie Cultuurprofijt**
Commissie doet waardevolle aanbevelingen
Kunsten '92 vindt de aanbevelingen van de commissie waardevol. Invoering van de aanbevelingen vraagt wel om een zeer zorgvuldige en doordachte uitwerking. Kunsten '92 is blij met de vaststelling van de Commissie Cultuurprofijt dat de cultuursector zeer ondernemend is. In tegenstelling tot wat de commissie adviseert is Kunsten '92 van mening dat de maatregelen in eerste instantie gericht moeten zijn op de instellingen waarop wordt gekort. Ook waarschuwt zij, gelet op de mislukkingen uit het verleden, tegen een al te grote voortvarendheid bij het inzetten van nieuwe instrumenten.

6 februari 2008 **Kunsten '92 vraagt minister om duidelijkheid**
In deze brief maakt Kunsten '92 haar zorgen kenbaar over de veranderingen in het subsidiebestel en de invoering van nieuw maar vooralsnog onuitgewerkt beleid. Er zijn hoge verwachtingen gewekt bij culturele instellingen, maar de concrete invulling is tot op heden achterwege gebleven. Het welslagen van het nieuwe subsidiestelsel staat volgens de vereniging in direct verband met de wil van de overheid daarin te investeren. Daarbij gaat het in de eerste plaats om de instellingen.

6 maart 2008 **Programmafonds Cultuurparticipatie**
Kunsten '92 geeft haar op- en aanmerkingen bij het advies van kwartiermaker Jaap Dijkstra over het beleidskader voor het Programmafonds Cultuurparticipatie. Kunsten '92 vindt dat de schakel tussen amateur- en professionele podiumkunsten beter tot uitdrukking dient te komen in het beleid van het fonds en de professionele culturele sector ook vertegenwoordigd moet worden in de Raad van Toezicht en de commissies.

26 maart 2008 **Brief Beeldend Kunstbeleid**
Kunsten '92 vraagt in de brief aandacht voor de mogelijk negatieve effecten van de decentralisatie van de Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving naar 35 gemeenten, waarbij de provincies geen uitkering meer zullen ontvangen.

24 april 2008 **Kunsten '92 vraagt minister zorgvuldig beleid bij implementatie cultuurprofijt**
Het is nog onbekend welke stimuleringsinstrumenten er komen, maar wel dient de maatregel per 1 januari 2009 10 miljoen euro op te leveren. Voor Kunsten '92 is maatwerk een voorwaarde voor succes, en pleit dan ook op voorhand tegen generieke kortingen. Gerichte investeringen ter versterking van de sector zijn alleen zinvol wanneer instellingen voldoende uitgerust zijn om hun doelstellingen waar te maken.

15 mei 2008 **Kunsten '92 staat achter advies Raad voor Cultuur**
Op 15 mei overhandigde de Raad voor Cultuur het advies Basisinfrastructuur 1.0 aan minister Plasterk. In totaal adviseert de Raad 26.6 miljoen meer te investeren in de basisinfrastructuur waarop de minister laat weten dat de raad haar huiswerk over dient te doen. Kunsten '92 vindt dat de instellingen in staat gesteld moeten worden om het door de minister geformuleerde beleid en taken daadwerkelijk uit te voeren en is blij met het advies van de Raad.

Kunsten '92 roept de Tweede Kamer op het advies van de Raad voor Cultuur zeer serieus te nemen en de minister te vragen de benodigde middelen in de basisinfrastructuur te investeren. De € 50 miljoen die door het kabinet beschikbaar is gesteld om de kwaliteit en de maatschappelijke betekenis van kunst en cultuur te versterken kan hiervoor ingezet worden.

10 juni 2008 **Persbericht Minister neemt toch de kaasschaaf ter hand**
Persbericht naar aanleiding van de brief van minister Plasterk over toepassing van het profijtbeginsel. Kunsten '92 vindt het onverstandig dat de minister heeft gekozen een generieke korting door te voeren. De minister kijkt hiermee ook af van een vitaal onderdeel van de voorstellen van de commissie Cultuurprofijt: de kortingen treffen ook de instellingen waar ondernemerschap het meest succesvol is doorgevoerd. Kunsten '92 vreest dat het maatschappelijk bereik van de sector hierdoor eerder zal verzwakken dan versterken. Zij vindt het verstandiger om eerst de beschikbare extra middelen toe te voegen aan de instellingsbudgetten zodat de nodige maatregelen getroffen kunnen worden en vervolgens in 2012 afspraken te maken.

19 juni 2008 **Persbericht Reactie Kunsten '92 op 'nader' advies Raad voor Cultuur**
De Raad voor Cultuur verwijst de minister terug naar het advies van 4-jaar eerder. Noodgedwongen volgens Kunsten '92 omdat de minister weliswaar grote verwachtingen heeft van de instellingen, maar wanneer de raad concludeert meer taken ook meer geld kost, de minister niet thuis geeft. Kunsten '92 rekent erop dat de minister zijn eigen beleid serieus neemt en de sector in staat stelt zijn beleid uit te voeren.

25 juni 2008 **Brief t.b.v. Kamerdebat 26 juni: minister moet inzicht geven in effecten van gelijkblijvend budget**
In een brief aan de Tweede Kamer vraagt

Kunsten '92 de kamerleden de minister zo spoedig mogelijk inzicht te laten verschaffen in de effecten van bekostiging van de basisinfrastructuur op het niveau van 2006. Kunsten '92 roept de kamerleden op om te voorkomen dat de jarenlange herstructurering van de cultuursector in plaats van een markering van een nieuw begin het jaren terugzetten van vele instellingen betekent. De brief gaat vergezeld van een lijst specifieke vragen over de basisinfrastructuur.

26 juni 2008 **Aanbieding Petitie Kunstsector**
Voorafgaand aan het debat in de Tweede Kamer over het subsidieplan Kunst van Leven overhandigden Carice van Houten en Halina Reijn namens Kunsten '92 een petitie aan de commissie Cultuur met de boodschap: 'Laat de minister zijn karwei afmaken, investeer in kunst'.

28 augustus 2008 **Persbericht Landelijke Actie 'Hoed, waar ben je mee bezig?'**
In samenwerking met Yol Opera, De Paardenkathedraal, Huis en Festival a/d Werf, Mediamatic en anderen organiseert Kunsten '92 acties om de minister en de Tweede Kamer kamer er toe bewegen meer geld vrij te maken voor het subsidieplan. De actie wordt gelanceerd tijdens de Amsterdamse Uitmarkt.

16 september 2008 **Persbericht (n.a.v. Prinsjesdag) Minister zet belangrijke stappen**
Volgens Kunsten '92 zet de minister belangrijke stappen door 10 miljoen extra te besteden voor de basisinfrastructuur waarvan 7.2 miljoen aan producerende instellingen. De minister wil de instellingen in de regio 100% van de geadviseerde subsidieverhoging geven, en de instellingen in de Randstad 70%. Kunsten '92 roept de Tweede Kamer af het karwei af te maken en ook zorg te dragen voor een sterke basisinfrastructuur in de Randstad.

Uit in Vlissingen	Noord-Holland	Vereniging Toonkunst Nederland
Utrechts Centrum voor de Kunsten	Vereniging Nederlandse Muziek	Vereniging van Openbare Bibliothe-
V2_	Ensembles	ken
Van Gogh Museum	Vereniging Nederlandse Poppodia	Verkadefabriek
Vereniging Haagse Kunstkring	en Festivals	Villa Zebra
Vereniging Muziekscholen Overleg	Vereniging Schrijvers en Vertalers	Vioolprijs Iordens / Davina van Wely

Bestuur

18 september 2008 **Persbericht 20 Miljoen extra voor kunst- en cultuur**
Bij de algemene beschouwingen is mid-
dels de motie Hamer 10 miljoen extra
beschikbaar gesteld voor kunst- en cultuur.
Kunsten '92 is erg blij met dit resultaat.
Kunsten '92 kondigt aan bij het begro-
tingsdebat de aandacht te zullen vragen
voor de knelpunten die nog niet opgelost
zijn.

22 oktober 2008 **Brief t.b.v. begrotings-
debat van 27 oktober**
Kunsten '92 vraagt de aandacht voor ver-
schillende knelpunten die zijn of dreigen
te ontstaan bij invoering van het nieuwe
systeem en vraagt de Tweede Kamer
hiervoor voorzieningen te treffen. Kunsten
'92 verzoekt de Tweede Kamer om herbe-
zinning op de voorgenomen combinatie
van kortingen en verhoging van de eigen
inkomstennormen in het kader van het Cul-
tuurprofijs in tijden van een verslechtering
van het economische klimaat. Daarnaast
is het wenselijk dat de Raad voor Cultuur
gevraagd wordt snel een advies uit te
brengen over de totale samenhang in het
culturele bestel nu de uitkomst bekend
is en de effecten van het nieuwe bestel
zichtbaar worden.

18 november 2008 **Brief t.b.v. debat
over de mediabegroting**
Kunsten '92 vraagt aandacht voor de posi-
tie van de animatie- en documentaire sec-
tor binnen het mediabeleid en waarborgen
voor de positie van kunst- en cultuurpro-
grammering binnen het prestatiecontract
tussen OCW en de Publieke Omroep.

Samenstelling Dagelijks Bestuur (DB) tot 6 juli 2007
Ad 's-Gravesande, voorzitter
Jack Verduyn Lunel, vice-voorzitter, *Directeur Koninklijke
Academie van Beeldende Kunsten, Den Haag*
Geert van Itallie, penningmeester, *adjunct-directeur Para-
diso*
Jan Zoet, *directeur Rotterdamse Schouwburg*

Samenstelling Algemeen Bestuur (AB) tot 6 juli 2007
Bestaat uit het Dagelijks Bestuur en daarnaast:
Annelys de Vet, *grafisch ontwerper*
Liesbeth Bik, *beeldend kunstenaar*
Marion Schiffrs, *directeur Jongerentheater 020*
Bart Visser, regisseur, *beeld- en geluidskunstenaar*
Geert Overdam, *directeur Theaterfestival Boulevard. Den
Bosch*
Jan Raes, *directeur Rotterdams Philharmonisch Orkest*
Jarrod Francisco, *directeur Likeminds, Amsterdam*
Paul Koek, *musicus, artistiek leider De Veenfabriek, Leiden*
Peter Schrurs, *directeur VPRO*
Rob Docter, *directeur Berlage Instituut*

Nieuwe en vertrekkende bestuursleden 2007 en 2008
Afscheid hebben genomen:

Geert van Itallie	per 6 juli 2007
Liesbeth Bik	per 6 juli 2007
Jan Zoet	per 8 december 2008
Annelys de Vet	per 8 december 2008
Jan Raes	per 8 december 2008
Jarrod Francisco	per 8 december 2008
Paul Koek	per 8 december 2008
Geert Overdam	per 8 december 2008

Nieuw aangetreden zijn:

Leontien Wiering, <i>directeur Nederlandse Dansdagen</i>	per 6 juli 2007
Doreen Boonekamp, <i>directeur Nederlands Filmfestival</i>	per 6 juli 2007
Wim Weijland, <i>directeur Rijksmuseum van Oudheden</i>	per 6 juli 2007 in DB (penningmeester)
Alex Kühne, <i>directeur Deventer Schouwburg</i>	per 8 december 2008
Jerry Remkes, <i>zakelijk leider anoukvandijk dc</i>	per 8 december 2008

Samenstelling Dagelijks Bestuur per 31 december 2008
Ad 's-Gravesande, voorzitter
Jack Verduyn Lunel, vice-voorzitter, *Directeur Koninklijke
Academie van Beeldende Kunsten, Den Haag*
Wim Weijland, penningmeester *directeur Rijksmuseum van
Oudheden, Leiden*
Doreen Boonekamp, *directeur Nederlands Filmfestival*

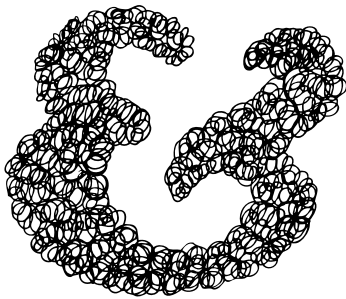
**Samenstelling Algemeen Bestuur per 31 december
2008**
Bestaat uit het Dagelijks Bestuur en daarnaast:
Marion Schiffrs, *directeur Jongerentheater 020*
Bart Visser, regisseur, *beeld- en geluidskunstenaar*
Peter Schrurs, *directeur VPRO*
Rob Docter, *directeur Berlage Instituut*
Leontien Wiering, *directeur Nederlandse Dansdagen*
Alex Kühne, *directeur Deventer Schouwburg*
Jerry Remkes, *zakelijk leider anoukvandijk dc*

Overige vacatures zijn begin 2009 vervuld.

Bestuursvergaderingen in 2007
Maandag 15 januari 2007 DB en AB in A'dam
Vrijdag 23 februari DB (ingelast) in A'dam
Maandag 2 april 2007 DB in de Kabk in Den Haag
Maandag 23 april 2007 DB en AB in A'dam
Maandag 4 juni 2007 DB in A'dam
Maandag 2 juli 2007 AB in A'dam
Maandag 1 oktober 2007 AB in Rijksmuseum v. Oudheden
in Leiden
Maandag 5 november 2007 DB in de Kabk in Den Haag

Bestuursvergaderingen in 2008
Dinsdag 15 januari 2008 DB en AB in A'dam
Donderdag 20 maart 2008 AB in A'dam
Maandag 2 juni 2008 DB en AB in A'dam
Dinsdag 2 september 2008 AB in A'dam
Dinsdag 16 september 2008 DB in de KABK in Den Haag
Maandag 20 oktober 2008 DB en AB in A'dam
Maandag 10 november (ingelast) DB in A'dam
Donderdag 27 november AB in A'dam

Kunsten '92

Vioolconcours
Virtueel Platform
Vis à Vis
VIVID Vormgeving
VPRO
Vrede van Utrecht

Vrije Academie voor Kunsthistorisch
Onderwijs
W139
Waag Society
Walter Maas Huis
Wereld Muziek Concours Kerkrade

WMC
Westergasfabriek
Westerparkkunst
Wintertuin
Witte de With
Xynix Opera

Kantoor

Gedurende de jaren 2007 en 2008 zijn geen wijzigingen opgetreden binnen het kantoor. Marianne Versteegh, algemeen secretaris, geeft leiding aan het bureau, ondersteunt het bestuur en heeft de eindverantwoordelijkheid voor alle activiteiten en uitingen van Kunsten '92. De functie wordt op basis van 0,8 FTE uitgevoerd. De 2 bureaumedewerkers (beiden 0,4 FTE) zijn onveranderd: Aart Kolle voert ict- en beleidswerkzaamheden uit en Heleen Alberdingk Thijm is officemanager. Voor het Paradisodebat 2007 heeft Marijke Reuvers op freelance basis de produktieleiding op zich genomen.

Leden

2007

Nieuwe leden 2007:
ALBA Theaterhuis
BAK, Basis voor Actuele Kunst
BNO Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers
CJP
Dutch Directors Guild
Erfgoed Nederland
Holland Animation FilmFestival
Internationaal Franz Liszt Pianoconcours
KvB (Koninklijk Vereniging van het boeken-vak)
Museum Het Rembrandthuis
MUZ theater
Nederlands KamerOpera Festival
Nederlandse Dansdagen
Noorderkerkconcerten
November Music
Opera Spanga
Paradox
Peer Group
Poëziefestival Landgraaf
POP NL
Productiehuis Brabant
Productiehuis Oost-Nederland (ON)
Rijksmuseum van Oudheden
St. Parkanyi Kwartet
Stichting Autoped / Boekie Boekie
Stichting Axes
Stichting Bambie
Stichting Brokken
Stichting Cultuur Inventarisatie
Stichting De Overslag
Stichting de Visuelen BSB
Stichting Impakt
Stichting InterArt
Stichting Jeugd- en Jongerentheater Het Laagland
Stichting MU
Stichting Plotloos Drama
Stichting Vioolprijs Iordens / Davina van Wely
Theater De Vest
Theatergroep Kwatta
Theatergroep Max
Xynix Opera

Opzeggingen in 2007

Europaan
Willem de Kooning Academie

Opgeheven in 2007:
Makadam Theater

2008

Nieuwe leden in 2008:
Muziek Centrum Nederland (fusie)
Nederlands Fonds voor Podiumkunsten+ (fusie)
Stichting Gasthuis/Frascati (fusie)
All About Us Film Factory
Bik Bent Braam
Bonte Hond
Cappella Pratensis
DSP-Groep
Het Lab
Museum Boijmans Van Beuningen
Premsula
SNS Reaal Fonds
TF Theaterfestival van Nederland en Vlaanderen
Tumult
Villa Zebra
Vrede van Utrecht

Eind 2008 geworven, maar pas betalend per 1-1-2009:

Archiprix
Euro Sonic Noorderslag
Het Ketelhuis
Huis / festival ad Werf
Kunstbende
Manifesta
M-Lab
Prinses Christina Concours
School der Poëzie
Stichting Swing
SubmarineChannel
W139

Opzeggingen 2008 (ingående per 1-1-2009):

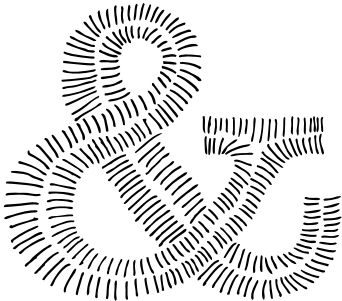
Armando Museum
Orkest van het Oosten
DasArts
Netwerk CS
Dogtroep
Nexus
FraFra Sound
Willem Breuker Kollektief
Warner & Consorten
Wetten van Kepler
Wereldmuziektheaterfestival
Kunstfactor
Kunst en cultuur Drenthe
EM-Cultuur
MuzTheater
Suver Nuver
Raduga Ensemble

Aanvragen voor nullidmaatschap:

Growing up in Public
Hans Hof Ensemble, BOLLWERK
Theatercompagnie

Kunsten
'92

Yo! Opera
't Zeteltje

Contact

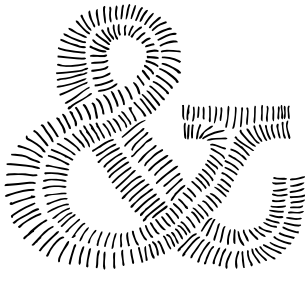
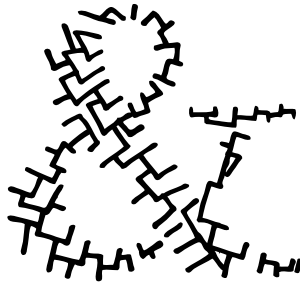
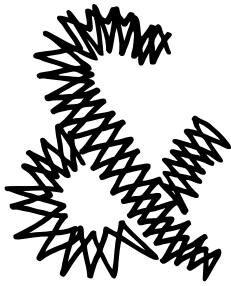
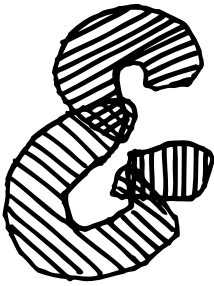
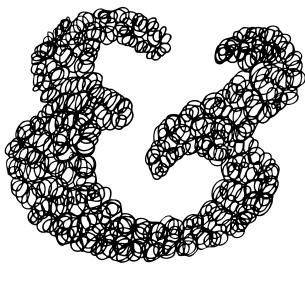
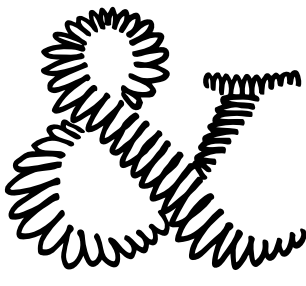
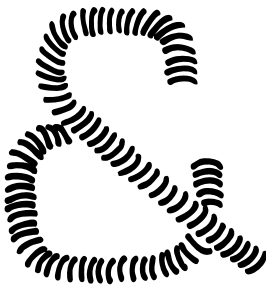
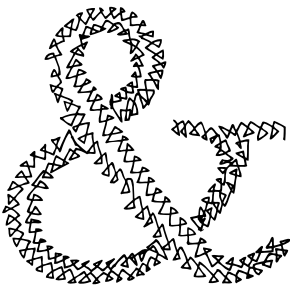
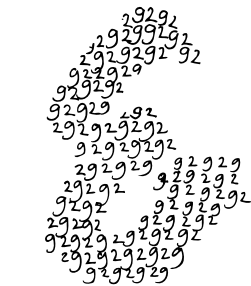

Kunsten '92
Herengracht 62
1015 BP Amsterdam

t. 020 422 03 22
f. 020 422 04 00

e. info@kunsten92.nl
w. www.kunsten92.nl

Kunsten '92

Museum Het Rembrandthuis
Museum Jan Cunen
Museum Slot Loevestein
Museum Waterland
Music Meeting
Muziek Centrum Nederland
Muziekcentrum van de Omroep (MCO)
Muziekcentrum Frits Philips
Muziekcentrum Vredenburg
Muziekgebouw aan 't IJ
Muzieklab Brabant
Muziekpodium Zeeland
Muziekschool Amsterdam
Nationale Reisopera
Nederlands Architectuur Instituut
Nederlands Blazers Ensemble
Nederlands Centrum voor Volks-cultuur
Nederlands Danstheater
Nederlands Film Festival
Nederlands Fonds voor de Film
Nederlands Fonds voor Podium-kunsten+
Nederlands Instituut voor Ani-matiefilm
Nederlands Instituut voor Film-educatie
Nederlands Kamerkoor
Nederlands KamerOpera Festival
Nederlands Literair Productie -en
Vertalingenfonds
Nederlands Muziek Instituut
Nederlands Openluchtmuseum
Nederlands Philharmonisch Orkest
Nederlands Scheepvaartmuseum Amsterdam
Nederlandse Dansdagen

Nederlandse Vakgroep Kera-misten
Netwerk Jeugdtheaterscholen
Nexus
Nieuw Ensemble
Nieuwint Music Productions
Nieuw West
Noord Nederlands Toneel
Noorderkerkconcerten
Noorderzon Festival
November Music
NTB Vakbond voor Musici
NVS Nederlandse Vereniging van
Speelfilmproducenten
Onafhankelijk Toneel
Opera Spanga
Opera Studio Nederland
Opera Zuid
Organisatie Oude Muziek
Orkater
Orkest de ereprijs
Orkest van de Achttiende Eeuw
Overstekend Wild
Paradiso
Paradox
Passionate/Bulkboek
PeerGrouP
Perdu
Persmuseum
Pictoright
Poetry International
Poëziefestival Landgraaf
POP NL
Premsula
Prinses Christina Concours
Productiehuis Brabant
Productiehuis Oost-Nederland (ON)
Proma/Rumbatà
Rabothheater Hengelo

Raras Budaya
RASA wereldculturencentrum
Raz
Ricciotti Ensemble
RO-Theater / Theaterproductie Rotterdam
Rotterdam Festivals
Rotterdams Philharmonisch Orkest
Rotterdams Wijktheater
Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur
Rotterdamse Schouwburg
Rijksmuseum Twenthe
Rijksakademie van Beeldende Kunsten
Rijksmuseum van Oudheden
Sandberg Instituut
Scapino Ballet Rotterdam
Schönberg Kwartet
School der Poëzie
School of Performing Arts / Prins
Claus Conservatorium
Schouwburg Almere
Schreeuw
Sinfonietta Aurora
Slagwerkgroep Den Haag
SM's Stedelijk Museum 's-Herto-genbosch
SNS Reaal Fonds
Société Gavignières
Splendor
Springdance
Stadsarchief Amsterdam
Stadsschouwburg Amsterdam
Stadsschouwburg en Philharmo-nie Haarlem
Stadsschouwburg Utrecht
Stedelijk Museum Amsterdam

Stedelijk Museum De Lakenhal
Stedelijk Van Abbemuseum
STEIM
Stella Den Haag
Stichting Het 20ste-eeuwse Lied
Stichting Artes
Stichting Brokken
Stichting Cultuur Inventarisatie
Stichting dOek
Stichting Educatieve Orkest
Projecten SEOP
Stichting InterArt
Stichting Internationale Concer-ten en Werkgroepen
Stichting Internationale Culturele Activiteiten (SICA)
Stichting Jam
Stichting Koorbegeleidingen
Stichting Kultoor
Stichting Kunst en Openbare Ruimte (SKOR)
Stichting Lezen
Stichting Pensioenfonds Cultuur
Stichting Strijkkwartetten Ne-derland
Stichting Swing
Stichting WIG
Stichting Zuidelijke Dansvoor-ziening
Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties
Stimuleringsfonds voor Architec-tuur
STIP-Producties
STOA
Stroom Den Haag
Stut theater
SubmarineChannel
Tamar-Muziektheater
Terschellings Oerol Festival

Teylers Museum
TF Theaterfestival van Nederland en Vlaanderen
The Amsterdam Summer Uni-versity
Theater aan het Spui
Theater Artemis
Theater Bellevue
Theater De Citadel
Theater De Engelenbak
Theater De Vest
ThEater EA
Theater Gnaffel
Theater Ins Blau
Theater Instituut Nederland
Theater Kikker
Theater Lantaren/Venster
Theater van de Verbeelding
Theater Zeebelt
Theaterbureau Zimihc
Theaterfestival Boulevard
Theatergroep Carver
Theatergroep Kwatta
Theatergroep Max
Theaterproductiehuis Zeelandia
Theaters Diligentia & PePijn
Theaterwerkplaats Generale Oost
Toneelgroep Amsterdam
Toneelgroep Oostpool
Toneelschuur Producties
Tryater
Tumult, Utrechts Debatcentrum
Uit in Vlissingen
Utrechts Centrum voor de Kunsten
V2_
Van Gogh Museum
Vereniging Haagse Kunstkring
Vereniging Muziekscholen Over-

leg Noord-Holland
Vereniging Nederlandse Muziek Ensembles
Vereniging Nederlandse Pop-podia en Festivals
Vereniging Schrijvers en Vertalers
Vereniging Toonkunst Nederland
Vereniging van Openbare Bibli-otheken
Verkadefabriek
Villa Zebra
Vioolprijs Iordens / Davina van Wely Vioolconcours
Virtueel Platform
Vis à Vis
VIVID Vormgeving
VPRO
Vrede van Utrecht
Vrije Academie voor Kunsthisto-risch Onderwijs
W139
Waag Society
Walter Maas Huis
Wereld Muziek Concours Kerk-rade WMC
Westergasfabriek
Westerparkkunst
Wintertuin
Witte de With
Xynix Opera
Yo! Opera
't Zeteltje